

MUNKÁSÜGYI SZEMLE

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A SZOCIALIS EGÉSZSÉGÜGY, A MUNKÁS-
VÉDELEM, A MUNKAVISZONY ÉS AZ IDE VONATKOZÓ JOGGYAKORLAT KÖRÉBŐL.

SZERKESZTI: KIS ADOLF.

TÁRSSZERKESZTŐK: Dr. STEIN FÜLÖP és Dr. HAHN DEZSŐ.

Megjelenik minden hó 10-én és 25-én. Előfizetési ár egy évre 20 korona.
Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, II. ker., Fő-utca 23. szám.
Telefon: 93-99. Postatakarékpénztári csekk-számla 24.911.

Törvényjavaslat az építőipar gyakorlásáról.

írta: Farkas Elek.

I.

Ez alatt a cím alatt a kereskedelemügyi magyar királyi miniszterium kiadásában egy, aránylag rövid, mindössze 35. §-ból álló törvénytervezet jelent meg, amely mellett, hogy az építőipar gyakorlását szabályozza, egyes intézkedéseiben nagy szociális következményekkel járhat. Olyanokkal, amelyek nemcsak magát az építőiparosságot és annak ágazatait egymáshoz való vonatkozásukban érdekelhetik a lehető legközelebből, hanem a nagy közönséget is.

A törvénytervezet megokolása, akkor, amikor az építőiparosoknak képesítéshez való kötését mondja ki szükségesnek, ezt az álláspontját a következő véleménnyel kíséri: »Az építőipar képesítéshez kötése a közérdeket hármias irányban szolgálja: az építetők vagyoni érdekeinek, az építkezési szerencsétlenségek és a rossz építmények által veszélyeztetett közönség életének, testi épségének és egészségének s végül az építkezésnél alkalmazott munkások életének és testi épségének lehető biztosításával«.

Amint ebből a megokolásból látszik és kivehető, a törvénytervezet többféle szociális problémát igyekszik megoldani vagy legalább a megoldáshoz közelebb vinni. Nekem, aki ezekkel a sorokkal első sorban a törvénytervezet szociális részének intézkedéseire kívánom felhívni a «Munkásügyi Szemle» szociális kérdésekben jártas olvasóközönségének figyelmét, exponált helyzetemben nem lehet más feladatom, mint hogy a problémákat a nagyközönség színe elé hozzam és fölvessem azokat a kérdéseket, amelyek a törvénytervezet tanulmányozásával kapcsolatban az én lelkemben fölmerültek. Az elintézésre váró problémák sokkal fontosabbak, semhogy azoknak a törvénytervezet megoldási módjáról, illetve annak várható hatásáról a kibocsátás ideje óta eltelt rövid idő alatt végleges véleményt lehetne megkockáztatni. Eppen azért úgy kívánom csak szolgálni az ügyet, hogy a magam véleménye szerint aggodalmasnak mutató megoldásoknál elmondom a kifogásokat, amelyeket a tervezet ellen véleményem szerint fölhozni lehetséges volna és az aggodalmakat, amelyeket a tervezet egyes intézkedései bennem keltettek. Egyenesen kifejezésre juttatva azt, hogy ezek a kifogások csupán az én kifogásaim, ezek az aggodalmak csak az én aggodalmaim s a szövetség vezetőségének, amelynek szolgálatában állok, véleményétől tökéletesen különállóak.

Amint a törvénytervezet megokolásának főntebb idézett részéből is kitetszik, maga a törvénytervezet készítője is az egész tervezet legjelentősebb intézkedésének az építőiparosoknál szükségeltető *képesítés* megállapítását tartotta s ezzel a véleménynyel magamat én is a legteljesebb mértékben azonosítom. Magam is elismerem a tervezet készítője felfogásának helyességét abban a tekintetben, hogy a mi építettő közönségünk még nincs »a népjólétnek és műveltségnek olyan magas fokán, hogy annak alapján önmaga gyakorolhasson birálatot az építőiparos képességei és szakértelme fölött, vagy az anyagi áldozatokra való tekintet nélkül megszerezze a szakértő ellenőrző birálatot arra nézve, hogy saját vagyoni érdekei a gazdaságos tervezés és megfelelő végrehajtás által biztosítva vannak-e, vagy sem«. Elismerem a nagy fontosságát annak, hogy a közbiztonsági, közegészségi és munkásvédelmi érdekek Magyarország mai közbiztonsági és közhatósági viszonyai között, amikor »építési szakhatóságok az országban alig vannak és a közigazgatási hatóságok látják el az önkormányzati és állami feladatok egész tömegével együtt az építési hatósági feladatokat is«, megkívánják a szakértelemnek a képesítettség előzetes megvizsgálásában rejlő biztosítékát.

Eppen azért, mert a képesítés kérdését az építőiparban óriási fontosságúnak és elmulaszthatatlanul szükségesnek ismerem el, azért keltenek bennem aggodalmat a törvénytervezetnek egyes intézkedései abban a tekintetben, vajjon a tervezett megoldás helyesen fogja-e szolgálni azt a célt, amelynek érdekében az építőiparnak képesítettséghez kötése történik. Ebben a tekintetben nagyon helyes a tervezetnek az az intézkedése, amely szerint a jövőben a képesítés kiadása alkalmával nagyobb súly fektetettnek az építőiparos gyakorlati működésének kimutatására. Úgy az építő-, mint a kőművesmestereknél a törvénytervezet megkívánja, hogy bizonyos számú évet az építkezés színhelyén, a tényleges építkezési munka körében töltsön el az az iparos, aki a kőműves- vagy építőmesterséget kívánja a jövőben gyakorolni. Elismerem a helyességét annak is, hogy a mérnököktől és gépészmérnököktől a tervezet készítője nem kívánná meg az építőmesteri szakvizsga letételét, hanem ezeknek csupán rendelettel közelebbről meghatározandó kiegészítő vizsgát kellene tenniök ama speciális szakismeretek elsajátításának igazolása szempontjából, amelyek az építőmesterség gyakorlásához okvetlen szükségesek.

Nem azonosítom azonban magamat a tervezet készítőjének azzal a véleményével, mintha olyan módon, mint ahogyan azt a tervezet célozza, a pallérkérdés is megoldható lenne. A tervezet készítője szerint ugyanis ez a kérdés meg lenne oldva azzal, hogy minden, nem műegyetemet végzett egyénnek, aki kőműves-, kőfaragó-, ács- vagy kutmesteri ipar önálló üzésére jogosító ipari képesítést kíván magának szerezni, igazolnia kell, hogy a választott iparághoz tartozó építési munkakörében egy-két évig mint munkavezető, vagy mint pallér működött.

Nem hiszem a pallérkérdést ilyenformán megoldhatónak már azért sem, mert az építőmester épületén csak olyan egyént alkalmazhat pallérul, aki igen jelentékeny gyakorlati működést fejtett ki és ezen a téren nagy tapasztalatokat és képességeket szerzett. Az a felső építőipariskolát végzett fiatal ember pedig, akinek ambíciója az építőmesteri képesítés megszerzése, a legritkább esetekben szerezheti meg magának — éppen a jelentékeny számú, iskolában töltött időnek a gyakorlatra nézve való elvesztése folytán — azt a *gyakorlati szakismeretet*, amelyik a pallérmunka végzésére nélkülözhetetlenül szükséges. Így pedig az építőmester nem lesz abban a helyzetben, hogy őt pallérként alkalmazza, ő pedig nem lesz abban a helyzetben, hogy a palléri gyakorlatot igazolja és a *felső építőipariskola elvégzése után* kétesse válik, vajjon az építőmesteri képesítést magának megszerezheti-e. Az intelligens építőmunkás azonban, aki mester-

ségét mint inas tanulta meg, tudását pedig elméleti téren magánszorgalom-ból pótolta, megszerezheti magának a kőművesmesteri-, néhány év múlva pedig az építőmesteri kvalifikációt, amitől a magasabb elméleti képzettségű, felső építőipariskolát végzett egyén esetleg elűttenék.

Nem oldatnék meg azonban a pallérkérdés a palléri működés kimutatásának kényszerűségével már azért sem, mert hiszen a felső építőipariskolát végzettek, akik pedig a műegyetemi végzettségűekkel az építőmesterek zömét kell, hogy szolgáltatassák, valószínűleg a nehéz palléri munkából csak annyi ideig vennék ki a részüket, amennyit reájuk nézve a törvény kötelezőleg előír. Ilyenformán azután a palléri munkálatokat végző emberanyag állandó hullámnak és változásnak volna alávetve s így nemcsak hogy nem lehetne pallértörzset kiképezni és nyerni, hanem éppen ellenkezőleg, az éretnék el, hogy a palléri állás még bizonytalanabbá lenne, mint a mostani viszonyok között. A palléri működésre rákényszerített, felső építőipariskolát végzett, de elegendő gyakorlati ismerettel nem rendelkező egyén esetleg úgy iparkodnék palléri álláshoz jutni, hogy a kellő gyakorlati ismerettel rendelkezőkkel szemben — csak hogy a törvényben előírt föltételnek megfelelhessen — olcsóbb árért lenne hajlandó palléri állást vállalni, ami a gyakorlati embereknek anyagi megrövidítését eredményezné; másrészt pedig akadhatnának azután tágabb lelkiismeretű építő-, vagy kőművesmesterek, akik az olcsóbban ajánlkozóval szemben eltekintenének annak a pallérságra kevésbé alkalmas voltától, aminek hatása megint az épületek gyatrább kivitelében, a valószínűleg sűrűbben előforduló munkásszerencsétlenségekben, vagyis éppen ellenkező irányban nyilvánulnának meg, mint aminőt ezzel a rendszabállyal a tervezet készítője elérni szándékozott.

Nem tekinthető a pallérkérdés megoldásaként a tervezett intézkedés már azért sem, mert a tervezet megokolásában foglalt álláspontnak az *építőmester felelősségét* illetőleg kifejezésre jutó megvalósulása esetében — amelyről később kívánok megemlékezni — a palléri állás fontosságban és felelősségben még a maihoz képest is meg kell, hogy növekedjék.

A pallérkérdésen kívül azonban az én szerény véleményem szerint súlyos következményei lehetnek annak a módnak is, amilyen a tervezet készítője *az építőmester és a kőművesmester működési körének határait* kívánja megvonni. Míg ugyanis eddig a főnálló rendszabályok szerint a kőművesmester működési köre egyszerűbb szerkezetű földszintes lakóházak és gazdasági épületek önálló építésében merül ki, addig a törvénytervezet 11. §-a értelmében a kőművesmesternek joga lenne a jövőben arra, hogy »mindennemű magasépítkezést bárhol végezzen, kivéve a monumentális és az olyan építményeket, amelyekhez nehéz szerkezetű állványozások szükségesek, vagy amelyek egyébként nehéz szerkezetűek, amelyeknél a kőművesmester csak építőmester vezetése alatt és csak a falazási, kő-, föld- és elhelyezőmunkákat végezheti«. A kivételként jelzett munkák elvégzési joga az építőmesteré lenne.

Hogy ez a rendszabály milyen következményekkel járhatna, hamarjában nem is olyan könnyű elképzelni. Egyrészt ugyanis figyelembe kell venni, hogy a kőművesmestereként működő kőművesiparosoktól képesítésük megszerzése alkalmával a vizsgálóbizottságok nem igen kívántak nagyobb elméleti és praktikus tudást, mint aminő egy egyszerűbb szerkezetű, földszintes lakóház kiviteléhez szükséges. Ebben a tekintetben nem lehet arra hivatkozni, hogy az a program, amely miniszteri rendelet alapján megállapítja a kőművesmesteri vizsgálat tárgyait, olyannak látszik, mintha annak letevője aránylag nagyobb elméleti tudással kellene, hogy rendelkezzen. Mert hiszen a mértéket, amelyet a vizsgálóbizottság a tudás alkalmával megállapít, sohasem lehet az előírástól függővé tenni, hanem annak alkalmazása mindig a vizsgálóbizottság tagjaitól függ, akik tudatában

voltak annak a hatáskörnek, amelyre a vizsgázót képesítették akkor, amikor neki a képesítést megadták és mértéküket mindenkor ehhez a jogkörhöz, nem pedig a miniszteri rendelet tárgysorozatához alkalmazták.

Ezzel nem akarjuk azt állítani, hogy a most működő kőművesmesterek között nincsenek szakmájukban kiválóan képezettek is. Ellenben erős a gyanunk abban a tekintetben, hogy Magyarország 3-4.000 kőművesmestere között meglehetősen nagy számmal akadnak olyanok, akik igen kiválóan tölthetik be a kőművesmesterek számára ma megszabott hatáskört, de talán még maguk is visszarettennének tőle, ha egy ötemeletes budapesti bérház építését akarnák reájuk bízni.

Az ilyen jogkiterjesztésnek *megfelelő átmenet megállapítása nélkül* igen súlyos következményei lehetnek. A törvénytervezetthez csatolt statisztikai adatok szerint a magyarországi 16 kereskedelmi és iparkamara területén 665 építőmestert és 3.388 kőművesmestert tartanak számon. A hirtelen és átmenet nélkül való jogkiterjesztésnek természetesen következménye lenne, hogy az eddig 665 mester által betöltött vállalkozói területre egyszerre több mint 3.300 új versenytársat szabadítanak s egy napról másikkra tulajdonképpen Magyarországon az építőmesterek száma — a mai hatáskört véve figyelembe — több mint négyezerre szaporodnék. Magától értetődőleg a vállalkozás nagyobb területén legnagyobb ambícióval az újabb, nagy hatáskört élvező kőművesmesterek szerepelnének. Azok, akiknek a munkavállalatok számításában és kivitelében ilyen méretű munkákat véve alapul, semminemű gyakorlatuk nincsen.

Ennek az ambíciónak egyik következménye lenne az, hogy, akik ilyen méretű munkák egységárainak kiszámításában eddig gyakorlatot nem szerezhettek, lehetetlenül alacsony egységárak mellett vállalnák a munkák kivitelét. Mikor azután a kivitel elnyerték azok előtt, akik az efféle vállalkozásokra már berendezkedtek, azokban maguknak gyakorlatot szereztek s akiknek egész egzisztenciájuk arra van alapítva, hogy a megkezdett pályán boldoguljanak, akkor vennék csak észre a nehézségeket, amelyek eléjük tornyosulnak. Akkor látnák, hogy számukra az elméletileg és gyakorlatilag kevésbé képzettek számára a kivitel folyamán nem várt technikai nehézségek halmozódnak össze. S akkor látnák, hogy az ilyen munkák kiviteléhez elkerülhetetlenül szükséges kereskedelmi és jogi jártasságuk hiányzik és megtörténnék, valószínűleg igen sok esetben, hogy az elvállalt munkát a vállalati árért megfelelő minőségben és kivitelben elkészíteni képesek nem lennének, a kisebb hatáskörben szerzett vagyonkájukat az olcsón vállalt nagy munka mellett elveszítenék és ugyanaz alatt az idő alatt tönkre menne az oktan verseny következtében a mai építőmesterei kar is, amely természetesen lehetetlen áron nem vállalhatná a munkák kivitelét. A munka folyamata alatt pedig a szakszerűtlen vezetés folytán tömegesen fordulnának elő a szerencsétlenségek, amelyek a munkásosztályt is súlyosan érhetnék.

Nem akarom azt állítani, hogy a tervezett rendszabálynak általában és föltétlenül ilyen súlyos következményei lennének. De hogy ez nincsen kizárva, azt mindenki, aki az építőipar helyzetét Magyarországon ismeri, jóvá kell, hogy hagyja. Hogy ezeket a gazdasági, a munkásokat és a nagyközönséget tekintve, pedig súlyos szociális következményeket elkerüljük, véleményem szerint a leghelyesebb lenne valamelyes átmenet megállapítása, amelynek leteltével mód adatnék a mai kőművesmestereknek arra, hogy magasabb képzettségüket, amely őket hivatottá teszi arra, s amely garanciát nyújt abban a tekintetben, hogy bármilyen nagy méretű épületek kivitelét vállalhassák, kimutathassák, amely esetben természetesen és joggal vállalhatnák bármilyen méretű épületek emelését. Ez — véleményem szerint — úgy az ő saját érdekükben, mint a köz érdekében szükséges lenne és semmiféle szerzett jogot nem érintene, valamennyi kőművesmester számára

pedig nyitva lenne az út arra, hogy a törvényjavaslatban kontemplált hatáskört maguknak megszerezzék s így boldogulásukban őket semmiképpen sem hátráltatná.

Ugyancsak nehezen tudom elképzelni annak a megoldásnak a helyességét, amellyel a betonipar a törvénytervezetben elintéztetést nyer, valamint a mélyépítés elintézési módját is.

A betoniparra vonatkozólag csak a megokolásban találunk adatokat; az építőipar gyakorlásáról szóló törvénytervezet szakaszaiban a betoniparról nincsen szó. A megokolás szerint a betonépítést külön építőiparának tekinteni nem lehet. Az építő- és kőművesmesteri szakképzés az ismeretnyújtásnál nem tesz és nem is tehet különbséget az egyes építési anyagok szerint. Kiterjeszkedik ez a szakképzés minden anyagra, mely az építési technika fejlődése folytán az építőiparban építési célokra felhasználtatik, s így úgy az építőmesteri, mint a kőművesmesteri képzés ez építőipari ágazatok munkakörében a betonépítésben való kvalifikáció nyújtására is kiterjeszkedik. Az építőmester is végezhet betonépítéseket, valamint saját munkakörében a kőművesmester is, mert megszerzett kvalifikációjuk erre is megadja a képzettséget. Viszont annak, aki csupán betonépítéssel kíván foglalkozni, az építmények terjedelméhez képest vagy építőmesteri, vagy kőművesmesteri képzettséget és iparendélyt kell szereznie.

Ha azonban az építőmesteri és a kőművesmesteri vizsgálatok mai anyagát tekintjük, azt találjuk, hogy *sem az építőmesteri, sem a kőművesmesteri vizsgálatnál a betonszerkezetek külön tárgyként nem jelentkeznek* és legföljebb ha belevonhatók az építőmesteri vizsgálatnak II. b) pontjánál fölvetett következő tételbe: »A fontosabb építési iparágaknál előforduló szerkezetek«. Ebbe azonban bajos a ma már komplikált és a legtöbb balesetet előidéző vasbetonszerkezetekre vonatkozó megfelelő vizsgálat anyagát beleérteni, mert hiszen magyarázatul ennél a pontnál meg van jegyezve, hogy »Közönséges lakóházak, kisebb nyilvános épületek és gazdasági épületek szerkezetei és berendezése, beleértve a szellőztetést, fűtést és vízvezetést is«. Tehát közönséges lakóházak és kisebb nyilvános épületek szerkezeteire vonatkozólag intézhetnek csak kérdést a jelentkezőhöz a bizottság tagjai, ha a vasbetonszerkezeteket — amelyek ma már tömérdek változatban jelentkeznek — egyáltalában vizsgálat tárgyává teszik, még az építőmesterrel szemben is. Pedig a tervezet szerint a kőművesmester is jogosítva lenne betonmunkák vállalására. Ebben a tekintetben nem megoldás az sem az én véleményem szerint, hogy a tervezet kiköti azt, hogy betonvállalkozónak minden esetre építőmesteri, vagy kőművesmesteri képesítéssel kell rendelkeznie. Mert ez a mai állapothoz képest, amikor a betonvállalkozás teljesen szabad ipar, aminek következményei valószínűleg a sűrűn előforduló balesetek, haladást jelenthet ugyan, de a kérdés megoldását nem tartalmazza.

Kevésbé megnyugtató a mélyépítkezésre vonatkozólag ugyancsak a megokolásba bevett felfogás is, amely szerint a törvényjavaslat »a mélyépítkezések iparára ki nem terjeszkedik, mert a mérnöki építkezések túlnyomó részben középítkezések, az állam, törvényhatóságok, községek, törvényvel alakított vízi-társulatok által létesíttetnek. Ha pedig magánosok által létesíttetnek, az építkezéssel egybekötött nagyobb pénzügyi érdekek önmagukban is elég biztosítékai a végrehajtás szakszerűségének. [Mind-ezeken felül ezek az építkezések oly közhatósági ellenőrzés alatt állanak, mely az azok által érintett közérdekek megóvására az iparnak törvényhozási szabályozása nélkül is alkalmas.« Nem találom teljesen megnyugtatónak ezt a megoldást azért, mert a megokolás maga is kimondja, hogy a mérnöki építések terén még nagyobb és változatosabb technikai feladatok teszik próbára a szaktudást és az alkotó szellemi erőt, mint a magasépítésben. Ha pedig szükséges képesítéshez kötése annak a mun-

kának, amelyik kevesebb szaktudást és alkotó erőt föltételez, akkor a logika azt kívánná, — ha esetleg néhány nagy tőkéjű vállalat érdeke nem is — hogy a mélyépítkezések is képesítéshez köttessenek.

De nem csak az igen nagy műszaki képzettséget föltételező munkák szabályozása maradt ki a törvénytervezetből, hanem az egészen kis iparosoké is, akiket a törvénytervezet készítője kipusztulásra ítelt. Holott az a megokolás, amellyel az építőipari képesítés fokozatait magyarázza meg a tervezet készítője, ebben az esetben is a leghelyesebben alkalmazható. Ezek a kisiparosok bizonyos számú évig gyakorolt kőműves- vagy egyéb építőiparos-segédi működés után vizsgálat nélkül lehettek önállóakká. Munkájukat legnagyobb részét vagy maguk, vagy másokkal egyesülve, de a saját maguk közbejöttével végezték. S ez a munka jórészt javításokra és apró — úgynevezett babra-munkákra szorítkozott. Ennek az építőipari ágnak a mesterséges megszüntetése arra vezetne, hogy az ilyen munkákat a közönség a nagy hatáskörű kőművesmesterekkel kellene, hogy végeztesse és ennél fogva drágán. Megakadályoztatnék így azután egy csomó iparkodó egzisztenciának önállóvá levése és megdrágíttatnék az egészen egyszerű munkák kivitele minden ok nélkül.

Mielőtt a képesítés dolgával végeznék, el kell még ismernem, hogy a törvényjavaslat 11. §-a szerint megállapított kőművesmesteri jogkört a szakasz második bekezdése alapján a kereskedelemügyi miniszter a törvényhatóságok javaslatára és az illetékes kereskedelmi és iparkamara meghallgatása mellett egyes községekre nézve rendelettel korlátozhatja, azonban tartunk tőle, hogy ez a korrektívum nem fog egészen beválni, mert aligha fogja szívesen magára vállalni akármely törvényhatóság vagy kamara annak az ódiumát, hogy valamely kereső osztálynak *törvényben megállapított* jogkörét a maga kezdetéből korlátozza, megnyírálja.

Küzdelem a lakásnyomor ellen.

A »Munkásügyi Szemle« számára írta: **J. Brod** (Wien).

Kétségtelen, hogy a lakásnyomorról és annak megszüntetésével a polgári szociálpolitika legtöbbet törődik. A lakásszükségen kívül van élelmiszer-szükség, ruházat-szükség, világító eszközökben való szükség és vannak a nyomornak még egyéb nemei, amelyek következményeikben bizonyos körülmények közt nem kevésbé fenyegetik azokat az embereket, akiket érintenek. A polgári szociálpolitika még sem fordít annyi figyelmet egyetlen más nyomorra sem, mint a lakásszükségre, amelylyel már egész könyvtárra való irodalom foglalkozik.

A lakásnyomor megszüntetésére különböző terveket kovácsoltak, de csaknem minden terv abban kulminál, hogy a lakáskérdést felülről kell megoldani. Már 1887-ben mondja Schmoller tanár, a polgári szociálpolitika terén igen mértékadó tekintély, abban a »Mahnruf«-ban, amelyet a lakáskérdésben a birtokosokhoz intézett:

»A birtokos osztályokat fel kell rázni tespedésükből, végre be kell látniok, hogy még ha nagy áldozatokat hoznak is, ez is csak szerény biztosítási összeg, amelylyel a járványok és a társadalmi forradalmok ellen védekeznek, amely járványoknak és forradalmaknak el kell következniök, ha nem szüntetjük meg azokat az állapotokat, amelyekkel a nagy városainkban lakó alsó osztályokat lakásviszonyaikkal barbárokká, állati sorban sinylődökké süllyesztjük.«

Más helyen pedig így ír Schmoller tanár:

»A legszegényebb és lakásviszonyaik tekintetében legelhanyagoltabb nagy néptömeg érdekében a *vagyonosokból* és *művelt elemekből* alakítandó *patronázs-félet* kell létesíteni.«

Meg kell adni, Schmoller tanár könnyű dolognak tekinti a lakásviszonyok javítását. Az ő felfogása szerint a vagyonosokat és a művelt elemeket csak föl kell ráznunk szunnyadásukból, hogy a legszegényebb emberek részére patronázst alakítsanak és a lakásnyomort megszüntessék. Huszonöt esztendeje annak, hogy Schmoller tanár ezt a jó tanácsot adta a vagyonosoknak, azonban a »vagyonosokból és művelt elemekből alakult patronázs« egyelőre csak abból áll, hogy sok olyan család, amelyben sok a gyermek, egyáltalában nem kap lakást. Ugyanolyan a lakásnyomor ma, amilyen 1887-ben volt; sőt — amint látni fogjuk — sok városban még növekedett. Nehány polgári ideolog erőlködik ugyan azon, hogy a lakásviszonyokon javítson, amennyiben mindenféle javaslattal áll elő, ámde a vagyonos osztályok a kis ujjukat sem mozdítják meg azért, hogy ezeket a javaslatokat megvalósítsák. Az a kevés intézkedés, ami eddig a lakásnyomor enyhítésére történt, a »vagyonosok és a művelt elemek« akarata ellenére valósult meg. Nem ismeri a vagyonosok természetrajzát, aki azt kívánja tőlük, hogy a »legnyomortabbak patronázsát« alakítsák meg. Azok a szociális forradalmak, amelyekkel Schmoller tanár fenyegetődzik, csak akkor hatnak a vagyonosokra, ha már kitértek.

A polgári szociálpolitikának a lakáskérdés iránt mutatkozó szeretete két okon alapszik. Az egyik ok: azoktól a fertőzésektől és járványoktól való félelem, amelyek sok embernek szűk, rosszul szellőztethető helyen történő összezsúfolásából keletkezhetnek. Hiszen a statisztikusok sokszor bebizonyították már, hogy a munkásnegyedekben kétszer-háromszor annyian halnak meg tuberkulózisban és egyéb fertőző betegségekben, mint azokban a városrészekben, ahol a jobb anyagi viszonyok közt élők laknak. Mily könnyen vihető át a fertőzés a munkásnegyedek kicsiny, sötét, nedves lakásaiból a »vagyonos és művelt elemek« nagy, világos szép lakásaiba!

A másik ok, amiért a polgári szociálpolitika a lakáskérdéssel foglalkozni szeret, abban a gyűlöletben lelhető fel, amelyet a kereskedővilág meg az iparúzők és a bürokraták — akik közül a legtöbb szociálpolitikus kerül ki — a földjáraadék haszonélvezői ellen táplálnak. Ez a gyűlölet is könnyen érthető; hiszen a gyűlölködők egyre több lakbért kénytelenek fizetni. Egyetlen tiszteletreméltó osztálynak sem néznek annyira a körmére, mint a városi telektulajdonos osztályra. Mindegyre bebizonyítják erről az osztályról, hogy munka nélkül gazdagszik, hogy nyugodtan ölébe rakhatja a kezét, a kis ujját sem kell mozdítania és mégis számíthat arra, hogy a vagyona növekszik.

A »Neue Freie Presse« az 1910. évről közölt újévi szemléjében statisztikai összehasonlítást tett közzé a wieni telekárak 1908. évtől 1910. évig történt rendkívüli emelkedéséről. E kimutatás szerint egy négyszög méter építő telek ára volt (korona értékben):

	Kärntner- strasse	Graben	Maria- hilfer- strasse	Tabor- strasse	Bri- gittenau	Favorit. Haupt- strasse	Cottage
1908-ban	2.200	1.700	650	400	80	160	100
1910-ben	2.600	1.900	800	500	100	180	120
Áremelkedés	400	200	150	100	20	20	20
Százalékokban	18	12	23	25	25	12	20

A Presse ezt a megjegyzést fűzi ezekhez a számokhoz:

»Ezek a számok, amelyek egyik kiváló szakembernek igen gondosan összegyűjtött adatain alapulnak és az összes kerületekből vett, rendelkezésünkre bocsátott száz meg száz esetből kerültek ki, plasztikusan hatnak és ha Ausztriában születnék egy Henry George, akkor ezekből az adatokból új érveket meríthetne a városi földjáraadék ellen vívott küzdelméhez. A telekértékek egész sor különösen frekventált utcában két év alatt több, mint negyed résznyivel növekedtek. Hietzingben és Cottageban, a Türkenschanzon létesített megnagyobbított park körül levő új városrészben a telkeket emelkedő áron vették meg a tulajdono-

saiktól. A város területe egyre jobban kifelé terjed. Mező és erdő építőparcellává válik. Ismétlődik az az eset, ami Berlin mellett Rixdorf-ban történt, amikor a parasztok szinte értéktelen homokos telkeiket az építévállalkozóknak eladták és milliomosok lettek. Ugyanez történik Wienben is, csak hogy természetesen lényegesen kisebb mértékben. A lakberek rohamos emelkedése az élelmiszerek nyomasztó drágulásának hatását fokozza.»

A Neue Freie Presse megjegyzései rendkívül érdekesek, mert elénk tárják azt a forrást, amelyből a polgárság széles köreinek és a szociálpolitikusoknak a lakásszükség ellen táplált ellenszenvé fakad. Természetesen nem jut eszébe a Pressé-nek, hogy »kiváló szakemberek«-kel arról szereztesen adatokat, vajjon X fénymázgáros, vagy Y részvénytársaság vállalatának az értéke mennyivel emelkedett 1908-tól 1910-ig a vállalat termékei árának emelése következtében. Mert ez az emelkedés a haszonnak, a kapitalista gazdálkodás törvényes gyermekének számláját terheli, míg a földjáraadék törvényességét kétségbe vonják és a földjáraadékat legszívesebben minél előbb államosítanák. A földjáraadék tekintetében az összes kapitalisták, hacsak maguk is nem telektulajdonosok, szociálisták. Ámde nem lehet, hogy valaki akkor, amikor földjáraadékról van szó, *szociálista* legyen, holott amikor haszonról vagy tőkekamatról van szó, akkor *individualista*. Éppen úgy, mint a földjáraadék, a haszon és a kamat is *meg nem fizetett munkának* a terméke és nemcsak a lakásszükségnek, hanem minden egyéb nyomornak a forrása, amelyek a mai társadalomban kiirthatatlanok. Ennélfogva a lakásnyomor ellen folytatott küzdelem vegyes érzelmeket kelt bennünk. Egyrésztől csakis örülnünk lehet azon, ha a lakásnyomort kiméletlenül feltárják, ha bebizonyítják, mily botránnyosan gazdagszanak meg a városban levő telkek tulajdonosai anélkül, hogy a legkevesebb szolgálatot is tennék az összességnek; hogyan használják ki a munkástömegeknek a városokba való tömörülését a saját céljaikra anélkül, hogy ebből a társadalomnak haszna volna; másrésztől azonban azt kell mondani, hogy a mai helyzetben a polgári szociálpolitika akciója révén aligha várhatjuk a lakásszükségnek érezhető enyhülését. Hiszen nem is lehet elgondolni, hogy a városi földjáraadék haszonélvezői, akik a mértékadó törvényhozó testületekben döntő befolyást gyakorolnak, önmaguk alatt vágják a fát. Hogy mennyire nem lehet ezt remélni, leginkább bizonyítja az a tény, hogy a szociálpolitikusok évtizedek óta írnak és beszélnek a lakásnyomor ellen, hogy Philippovich tanár már 20 évvel ezelőtt tette közzé a bécsi lakásviszonyokról írt föltűnést keltő cikkét anélkül, hogy egyetlen lépéssel is haladtunk volna azóta. Sőt még rosszabbodtak a lakásviszonyok. Amint a legutolsó népszámlálás adatai bizonyítják, a laksűrűség még növekedett. 1900-ban 7'24, 1910-ben 7'36 lakos jutott Ausztriában átlag egy lakásra. Alsó-Ausztriában, ahol Wien játszsza a döntő szerepet, a laksűrűség növekedése majdnem egy egész %; 1900-ban 13'5 volt, 1910-ben pedig már 14'2-re emelkedett. Ámde ne feledjük, hogy ez az átlagszám a valóságos laksűrűségnek nem szolgáltatja hű képét, mert nem juttatja kifejezésre azokat az undortkeltő részleteket, amelyek a szennyről, a nyomorról és a különböző nemhez tartozó személyek zsúfoltságban való együttlakásáról alkotott minden képzetet fölülmulnak. Az átlagszámot a városi és a falusi laksűrűség számából nyerjük, azonban vidéken sohasem oly nagy a laksűrűség, mint a városban, ahol a földjáraadék nagyobb fokú kihasználása céljából a bérkaszárnnyákban úgy összezsúfolják az embereket, mint az oceánjáró gőzhajók földélközi részén a kivándorlókat. A bérkaszárnnyák lakásai úgy sorakoznak egymás mellé és alá, mint a fűszerkereskedés fiókjai. Falun csak ritkán történhetik meg ez, mert ott a földterület □-métere sohasem játszhatja ugyanazt a szerepet, amelyet a városban játszik, ahol az emberek egyre inkább zsúfolódnak össze, ahol ezzel karöltve jár a telekspekuláció és ahol rendszeresen hajtják fölfelé a telkek árát. Falun is találunk ugyan

lakásszükséget, de ennek gyakran csak az az oka, hogy az emberek tudatlanok és az egészségügyi követelményeket nem képesek megérteni, míg a városban a lakásnyomor legtöbb esetben a különleges városi lakásviszonyok következménye.

* * *

Elméletben, mondhatjuk, megoldották a lakáskérdést. Csak az elméletnek a gyakorlatba való átvitele ütközik nehézségekbe. Az elmélet az *építő rendszabály* korszerű *módosítását* kívánja, hogy minden lakás elég világos és levegős legyen; kívánja az *értékemelkedési adó* megalkotását avégből, hogy az építő teleknek a társadalom haladása révén növekvő értéke ne az egyes személyeknek, hanem az összességnek váljék javára; kívánja hatályos *lakásfőlügyelet* szervezését, hogy a lakások túlszűfoaltságának gátat lehessen vetni; kívánja az *örökbérleti jog* megalkotása céljából törvényes alpnak teremtését, hogy az elvadult építőspekulációt meg lehessen akadályozni és végül kívánja a *közhasznú építőtevékenység* elősegítését a hitelszerzés megkönnyítése révén.

E követelések ellen nem lehet észrevételünk; csak az a kérdés, hogy e követeléseket meg lehet-e valósítani, és ha igen, azt eredményezik-e, amit tőlük várnak. Az építő szabályrendelet módosítása mindenütt a háztulajdonosok határozott ellentállásába ütközik. Az értékemelkedési adó sok szociálpolitikus nézete szerint nem az igazi orvosság a ház- és telekspekuláció ellen, mert az építő spekulánsok könnyen találnak módot arra, hogy ezt az adót végeredményben a bérlőkre hárítsák. A lakásfőlügyelet nem fogja a lakásszükséget megszüntetni, amíg nem építenek elég legényotthont és szállóhelyet. »Ugylátszik, — mondja *Brentano* — a szállóhelyek a lakásreform alfája és omegája, amelyek nélkül nem lehet remélni, hogy eredménynyel járnak azok a törekvések, amelyek segítségével a kevésbé jó anyagi helyzetben levőknek lakásviszonyait a nagy városokban jobbá tegyék.« Az örökbérleti jog abban csúcsosodik ki, hogy a telek tulajdonjogát az azon épült épület tulajdonjogától elválasztják, olyképpen, hogy az építőtelek a községnek vagy valamely más testületnek a tulajdona marad és az építővállalkozónak csak bizonyos időre adják a telket bérbe. E jognak az előnyeit nem lehet ugyan tagadni, csak hogy ez idő szerint nem lehet minden országban megvalósítani, mert a községek a maguk építőtelkeit magánspekulánsoknak adták el potom áron és még most is pazarolják. Cikkem szűk kerete nem engedi meg, hogy ezt a tárgyat alaposabban fejtssem ki és meg kell elégednem ezzel a néhány sorral, amelylyel utaltam erre.

Láthatjuk, hogy a szociálpolitikusok minden javasolt reformjának nagyon problematikus az értéke és a lakásviszonyoknak gyökeres megváltozását nem idézhetik elő. Legjobb esetben is csak palliatív eszközök, semmi egyebek. Ugyanezt mondhatjuk el arról a javaslatról, hogy *kis házak* építését kell előmozdítani. Kétségtelen, hogy a kis lakóházak, amelyekben csak két család lakik, sok tekintetben megfelelőbbek, mint a bérkaszárnyák. De amíg a lakásreformerek dicshimnuszokat zengenek a kis házak előnyeiről, azt látjuk, hogy a bérkaszárnyák egyre szaporodnak. A jövő kis háza nem akadályozza meg, hogy a jelen a legközelebbi két nemzedék részére a bérkaszárnyában rendezkedjék be. Nem kis házakat építenek, hanem bérkaszárnyákat, amelyek a régi bérkaszárnyáktól csak abban különböznek, hogy egész szerkezetük még nagyobb laksűrűségen alapszik, mint amilyen a régi bérkaszárnyák alapultak. A beépítésre való telket olyan drágán vették meg, hogy a beléjük fektetett tőke megfelelő kamatoztatását csakis úgy lehet elérni, ha a területet még nagyobb mértékben használják ki, azaz ha lehetővé teszik, hogy a beépített területen minél többen lakhassanak. Ezt azonban csak úgy lehet elérni, ha *nem* építenek elég bérkaszárnyát. Ha ki akarnák elégíteni a lakásszükségletet, sokkal több bér-

kaszárnyát kellene építeni, mint amennyit tényleg építenek. Ámde az építő tevékenység első sorban nem a lakásszükséglethez, hanem a befektetett tőke kamatoztatásának lehetőségéhez alkalmazkodik. A kamatoztatás annál jobb, minél többen akarják a már meglévő lakásokat igénybe venni. A lakásszükség a háztulajdonosoknak boldogulását jelenti, mert lehetővé teszi, hogy a lakbéréket emeljék és minden lakást, még a legrosszabbakat és a legegésztelenebbeket is, kiadják. Ez a magyarázata annak, hogy a városokban oly kevés az üres lakás. A legutóbbi népszámlálás adatai szerint Wienben 1907-ben 1'9⁰/₀ volt az üres lakások száma, míg 1910-ben már csak 0'3⁰/₀. Ebben a számban bennfoglaltatnak az összes lakások, tehát a nagy lakások is. A munkásnegyedekben egyáltalában nincs üres lakás. Ugyanígy vagyunk Ausztria sok más nagy városában. Például Märisch-Ostrauban a polgármester kénytelen volt elismerni, hogy a kerekaszámú 38.000 lakost számláló városban 1910 március végén egyetlen egy lakást sem lehetett kapni. Sőt megtörtént, hogy nem voltak képesek lakást szerezni egy városi rendőr részére, akinek addig bérelt lakásából a ház lerombolása miatt ki kellett költöznie. Több iskolai helyiséget és tantermet kellett elfoglalni, hogy a hajléktalansággal fenyegetett családokat egyelőre elhelyezhessék. Hogy Ausztriának ebben a legjelentékenyebb ipari központjában milyen nagy a lakásszükség, azt leginkább az a tény bizonyítja, hogy azokban a házakban, amelyekben munkások laknak, nincs házmester csak azért, hogy a házmesteri lakást megtakarítsák és a lakóknak felváltva kell ellátniok a házmesteri teendőket és nekik kell a házat tisztán tartaniok. Ugyanígy rosszak a lakásviszonyok Ausztriának másik fontos ipari városában, Reichenbergben is, ahol az összes lakások 27 százaléka pince- és padlás-lakás és ahol 3.325 egyhelyiséges lakás közül 45⁰/₀ túlszűfolt.

Ausztriának sok más, ha ugyan nem valamennyi városában éppen olyan nagyfokú lakásszükséget találhatunk, mint Mähr.-Ostrauban és Reichenbergben. Közismert Innsbruck, Salzburg, Linz, Uhrfahr, Lemberg és Czernowitz lakásszüksége. De nemcsak Ausztriában, hanem az egész kapitalista világ nagyvárosaiban nemcsak lakásszükség van, hanem a lakások legnagyobb része egészségügyi tekintetben teljesen nyomorúságos. *Rey* miniszteri tanácsosnak a Wienben 1910-ben tartott nemzetközi lakáskongresszuson előadott jelentése szerint a párisi lakások kétharmad része vagy nagyon kevésbé, vagy éppenséggel nem világos. A németországi nagy városokban nem ilyen rossz ugyan a helyzet, de nem túlozunk, amikor azt mondjuk, hogy az összes városokban a lakások többsége nem elég világos.

A lakásreformerek sok reményt fűznek ahhoz, ha a hitelszerzés megkönnyítésével a *közhasznú építő tevékenységet* előmozdítanák. Most annak csinálnak propagandát, hogy követni kell az ausztriai példát, Wohnungsfürsorgefonds-okat (lakásról való gondoskodásra szolgáló alapokat) kell alapítani második helyi jelzálogkölcsonök biztosítására. Angliához, Németországhoz, de sőt Belgiumhoz képest is Ausztria keveset tett eddig a lakásviszonyok javítására. A lakásreformerek nézete szerint Ausztria az 1910. évi december hó 22-én kelt törvény alapján megalkotott Wohnungsfürsorgefonds-szal egyszerre mintaképet adott arra, hogyan kell megoldani a lakáskérdést. Hogy helyes-e a lakásreformereknek ez a felfogása, azt azonnal meglátjuk. Tudvalevő, hogy a Wohnungsfürsorgefonds-nak a következő összegeket utalják át:

1911. és 1912. években	1,500.000 K-t.
1913. évben	1,300.000 »
1914. »	1,500.000 »
1915. »	2,200.000 •
1916-tól bezárólag 1918. évig, évente ...	2,500.000 »
1919. és 1920. években évente	3,500.000 »
1921. évben	4,000.000 »

Tehát 1911-től 1921-ig 25,000.000 koronát akarnak folyósítani hitel-segély céljából. Nem kell valami erős fantázia ahhoz, ha megjósoljuk, hogy ezzel az aránylag csekély összeggel nem lehet a lakásviszonyokon érezhetően javítani. Hiszen hogyha a hitelszerzés megkönnyebbítésével a lakásnyomort meg lehetne szüntetni, akkor ugyanezzel a művelettel a szociális kérdést is még lehetne oldani. Csakhogy — sajnos — a szociális kérdés több valami, mint hitelkérdés. A hitel sok mindenre képes ugyan, de a kapitalista gazdálkodást a maga lakásnyomorával és a nyomorúságok egyéb kategóriájával megszüntetni nem képes. Ettől el is tekintve, a Wohnungsfürsorgefonds-nak sokkal kisebb összeget bocsátanak rendelkezésére, sem-hogy nagy eredményeket lehetne vele elérni. Még ha évente 10 millióval dotálnák is ezt az alapot, akkor sem volna hatása a Wohnungsfürsorgefonds-nak a lakásreformra, mert ez az egész összeg elenyésző csekélység egész Ausztria számára. És ha még a 25 millió koronával 400 millió második helyi kölcsönt lehetne is kieszközölni, mindez nem szüntethetné meg a lakásnyomort. Ausztria lakossága évente körülbelül 300.000-rel szaporodik. Ha ezeket új házakban kellene elhelyezni, — minden házra átlagosan 50 személyt számítva, ami a wien-i átlagnak körülbelül megfelel — évenként 6.000 új házat kellene építeni. Számítsuk egy-egy háznak építési költségét csak 50.000 koronával, ami elég csekély összeg. Akkor három milliárd építő tőkére volna szükség. Akkor sem kedvezőbb a számítás, ha az évi népességszaporulat részére kis házakat építenének. Dr. Pirkl (Reichenberg) számítása szerint egy-egy kis lakás építő költsége 3.000 K-ra tehető. 300.000 lakos számára 75.000 lakás kellene, ha lakásonként négy személynyi laksűrűséget számítunk. E szerint az évi építő tőke 225 millió korona volna, vagyis tíz év alatt két és fél milliárd koronára volna szükség. Tehát a 25 millió Wohnungsfürsorgefonds rövid idő alatt felemészthetik és még csak egy évi népességszaporulat számára sem lesz képes elég lakást teremteni, hogy a már meglévő lakosság igényeiről ne is beszéljünk. Az alap ki nem elégítő voltát fokozza még az a körülmény, hogy a hitelintézetek, bankok és takarékpénztárak nagyon bizalmatlanok a Wohnungsfürsorgefonds-szal szemben és ennek az alapnak a kezességvállása iránt nem valami nagyon lelkesednek.

Amint látjuk, a lakásreformerek javaslatai még a jóakarató kritikát sem állják ki. Csak azt lehetne erre mondani, hogy mi mindennel szemben a tagadás álláspontjára helyezkedünk anélkül, hogy pozitív javaslatokat tennének. Erre azt válaszolhatnánk, hogy a lakásreformerek reformtörekvései ellen egyetlen szociáldemokrata sem küzd és azokat nem negálja; fejtegetéseinknek csupán az a célja, hogy mindenkit óvjunk attól, hogy túlságosan sokra tartsa azokat a reformokat, amelyeket a lakásreformerek javasolnak. A szociálpolitikusok reformjavaslatainak majdnem kivétel nélkül az a hibája, hogy nem akarnak ártani ama tényezők közül senkinek, amelyek a mai lakásviszonyok tekintetében érdekelve vannak. Azt akarják, hogy az állam és a községek a maguk házbéradóit azok járulékaival együtt ezentúl is szedjék be csak úgy, amint beszédtek eddig, legfeljebb az adónak valami csekély mérséklését kívánják ezektől. A háztulajdonos kamatoztassa tovább is a maga tőkéjét, a telektulajdonos élvezze ezentúl is a földjáraadékát. A jelzálogkölcsönt nyújtó bankok és a spekulánsok ringjei csorbítottanul kapják meg a jövőben is a kamatokat és a hasznot. Senki se szenvedjen rövidséget és mégis szünjék meg a lakásnyomor. Ez azonban utópia. A tulajdonviszonyokba való belenyúlás nélkül nem lehet hatékony lakásreformot elgondolni. A háztulajdonosok kisajátítása annál is könnyebben megvalósítható, mert azoknak nagy része amúgy is csak strohmann, akiknek az a feladata, hogy a lakókból kipréselje azokat az összegeket, amelyek az adóknak, a jelzálogkölcsönök kamatainak és a földjáraadéknak a fedezésére szükségesek. A mai bérkaszárnnyák tulajdonképpen

való tulajdonosai láthatatlanok és tapintatlanok. A különböző bankok, pénzkölcsönzők, spekuláns-ringek és minden rendű és rangú uzsora-egyesülések ezek, amelyek az utóbbi évtizedek alatt a telekárakat mesterségesen verték fel a mai magasságra, és amelyek a mai lakásszükségért első sorban felelősek. Wien városának statisztikai évkönyve szerint 1907-ben a jelzálogkölcsöntartozás Wiennek akkori csak tiz kerületében 1.429,047.056 korona volt. Ma mind a 21 kerületben a jelzálogkölcsöntartozás jóval meghaladja a 2 milliárdot. Csupán 1909-ben Wien 21 kerületében a jelzálogkölcsönadások 196,752.282 koronát tettek ki. Ugyanilyen nagymérvű az eladósodás egész Ausztriában. Városaink lakóházainak tehát csak a legkisebb része még mindig a szó régi értelmében vett magántulajdon, nem azoké, akik mint tulajdonosok szerepelnek, hanem a pénzintézeteké. Mivel pedig a bércaszárnyák már tulajdonképpen nem képeznek magántulajdont, ennél fogva csak e ténynek a következményét kellene levonni és ki kellene mondani azt, ami a valóság, és ki kellene jelenteni, hogy a bércaszárnyák az összesség tulajdona.

A jelzálogkölcsönök nagy része a spekulánsok és az uzsorás-ringek zsebébe folyt, az abnormálisan magas áron megvett építő telkek megváltási díjául. Ez a játék mindegyre megújul; a lakásbérlők kiuzsorázásának az állandósulása ez. A törvényhozásnak kellene ebbe beleavatkoznia. Az uzsora állandóságát az összes telkeknek és minden *megterhelt*, tehát csaknem az összes *bércaszárnyáknak az államosításával és községezésével* kellene megszüntetni. Ha ezt nem teszik meg, akkor a lakásnyomor mindegyre nőni fog és nőnie is kell. »A tőke — mondja Jäger — azon iparkodik, hogy azt az értékelkedést, amely normális fejlődés esetén csak a jövőben következne be, már most magasra szöktesse és a maga számára biztosítsa, azon igyekszik, hogy azt a hasznot, amelyet csak a jövő nemzedék munkájával lehetne elérni, az épületek és értékpapírok árfolyamának mesterséges növelésével azonnal kipréselje és a kapitalistáknak megszerezze és mindezt egyoldalú, haszonéhes célzattal és minden szociális mellétekintet nélkül teszi. Ez az egész fejlődés kis spekuláns-ringek vezetése alatt történik, amelyek csak önmagukról és barátaikról gondoskodnak és szociális rablóépítkezést folytatnak, amíg a vad osztalék- és haszondüh oly szédelgésépületet emelt, amelynek szükségképpen össze kell omlania.«

De az építési bukás nem válik a lakásbérlő javára. Neki a lakbér-emelés végtelen csavar, amelynek a bérlő kimerült teljesítőképesége szab határt. A bukás tönkretesz ugyan néhány existenciát, de az üzlet folytatódik tovább. A kapitalista telekjáradékot kamatoztatni és amortizálni kell és minden újabb bércaszárnya növeli és kiterjeszti a bajt; mert a mesterségesen fölhajszolt telekjáradék már eleve terheli és a telket a közveszélyes spekuláció átka sújtja.

A házakat adják-veszik anélkül, hogy a vevőknek a maguk pénzét kellene kockáztatniok, feltéve, hogy van pénzüik. Kölcsön-pénzen vesznek és minden eladás új terhet ró a bérlőkre, mert nekik kell a magasabb vételár kamatját megfizetniök. »A házvétellel és eladással iparszerűen foglalkozó háztulajdonosok és építő vállalkozók üzlete — mondja dr. Hans Rost — igen jövedelmes. Arra törekszenek, hogy a jelzálogkölcsön minden kamatát, a lefizetéseket, az adókat, a karbantartás és a gondozás költségeit, az üresen maradó lakások miatt esetleg elmaradó bért a bérlőkre hárítsák. Minél kevesebbet fizetnek ki a saját zsebükből, tehát minél több teher van a házon, annál nagyobb a nyereség.«

Minden új bércaszárnya a jelzálog-tartozásnak, az uzsorának, a nyomornak és mindezek szomorú következményeinek növekedését és egyben a jövő nemzedéknek a mai uzsorások és építő elemek — spekulánsok javára való megterhelését jelenti. Az ilyen nagy betegséget nem lehet megszün-

tetni oly csekély eszközökkel, amilyeneket a polgári szociálpolitikusok javasolnak, hanem csak a szervezett társadalomnak, vagyis az államnak nagy, mélyreható akciójával. A mindenfajta telekuzsorásokat, akik lehetlenné teszik, hogy a dolgozó népesség emberhez méltó lakásban lakják, ki kell sajátítani. A földjáradéknak és az építő haszonnak haszonélvezői képteleneknek bizonyultak arra, hogy a népességet megfelelő lakásokkal lássák el, ennél fogva az államnak és a községnek erős kézzel kell ebbe a kérdésbe beleavatkozni és a lakásépítést a szervezett társadalomnak feladatává kell tenni.

„Az 1907. évi XIX. törvénycikk 81. §-a és a sérült gondatlansága.“

Írta dr. Sasvári József.

E cím alatt dr. Darvai Dénes a »Jogtudományi Közlöny« f. hó 16-án megjelent 33. számában hosszabb fejtegetést közöl. Felveti a kérdést, hogy »a munkaadó, illetve megbízottja akkor, midőn a munkás gondatlanságának része van az őt ért baleset előidézésében, hivatkozhatik-e a munkás említett hibájára a pénztárral szemben s a 81. §-ban körülírt felelőssége alól ilyen hiba igazolása esetén egészen vagy legalább részben mentesül-e?« A fejtegetés megállapítja, hogy a 81. §-ban kifejezett utalás a sérült gondatlanságának figyelembevételére nincs. A munkaadó felelőssége megállapításának a törvényben meghatározott előfeltétele: »a balesetet szándékosan idézte elő«, »ha a baleset annak folytán állott elő« alapján rámutat arra, hogy a törvény megkívánja, hogy »a munkaadónak vagy megbízottjának szándékosságával vagy említett mulasztásaikkal a baleset ténye ok és okozati összefüggésbe hozható legyen.« A törvény szövege szerint világosnak látja, hogy a »munkás gondatlanságának a munkaadót a pénztárral szemben legalább is részben mentesíteni kell.« Ennek a tételnek indokolása e rövid néhány szó: »ha igaz, hogy egy jelenségnek jogi szempontból is több oka lehet, nem zárkozhatunk el a fenti elv helyessége elől.« A 75. §-ra¹⁾ hivatkozást maga a szerző zárja ki a 81. §.²⁾ alapján fejtegetésekből: kétségtelenül megállapíthatónak tartja a munkás gondatlanságának legalább részleges mentesítő hatályát — a törvény nyilvánvaló intenciójából. A törvény — dr. Darvai szerint — nem akart valami újfajta sui generis jogokat adni a pénztárnak, hanem azt célozta, hogy a pénztárt

¹⁾ 1907. évi XIX. t.-c. 75. §. Ha a baleset következtében sérült biztosított a balesetet szándékosan idézte elő, e sérüléséből kifolyólag minden kártalanítási igényét elveszti. A sérült elhalálása esetében azonban a hozzátartozók a törvényszerinti segélyeket és járadékokat ebben az esetben is megkapják.

Ellenben ha a balesetet az ennek következtében sérült vagy elhalt biztosítottnak igényjogosult hozzátartozója szándékosan idézte elő, úgy az illető hozzátartozó a biztosított halála esetén minden kártalanítástól esetik, még akkor is, ha a halál a baleset következményeként csak később következett be.

²⁾ 1907. évi XIX. 81. §. Ha a munkaadó vagy megbízottja a balesetet szándékosan idézte elő, a baleset folytán nyújtott kártalanításért és az ez ügyben felmerült összes költségeikért az illető munkaadó vagy megbízott az Orsz. Munkásbetegsegélyző és Balesetbiztosító Pénztárnak kártérítéssel tartozik.

Ha a baleset annak folytán állott elő, hogy a munkaadó vagy megbízottja, kinek a megbízásából eredő eljárásáért felelőséggel tartozik, a törvény alapján hatóságilag elrendelt óvórendszabályokat nem fogantatosította, illetőleg az így elrendelt óvóeszközökről nem gondoskodott, a munkaadó a baleset folytán nyújtott kártalanítást és az illető ügyben felmerült összes költségeket az Országos Munkásbetegsegélyző és Balesetbiztosító Pénztárnak megtéríteni köteles. Ha a megbízott a mulasztást rendes munkakörében a munkaadó utasítása ellenére követte el, ez esetben a kártérítési kötelezettség kizárólag a megbízottat terheli.

A pénztár ez esetekben a nyújtott kártalanítás tökéértékét követelheti.

Az Országos Munkásbetegsegélyző és Balesetbiztosító Pénztárnak e szakasz alapján érvényesíthető követeléseit rendes bírói úton érvényesítendőek és azok a baleset napjától számított hét év alatt évülnek el.

a munkaadóval szemben olyan jellegű és természetű jogok illessék, amilyenek a törvény hatályba lépte előtt a munkást illették. Már pedig a munkás vétkes gondatlanságára magával a munkással (hátramaradottaival stb.) szemben a 81. §. szerint vétkes munkaadó is hivatkozhatott, amennyiben joggyakorlatunk a munkaadót a munkás vétkes gondatlansága esetén részben mentesítette. Minthogy a visszkereseti jognak az Országos Pénztárra ruházása utódlás jellegével bír, a joggyakorlat által statuált mentesítés a pénztár visszkereseti jogát is korlátozza. Ez az elv — már t. i. a mentesítés — fokozott mértékben alkalmazandó a pénztárral szemben, mert míg a 82. §.¹⁾ szerint a pénztár harmadik személyekkel szemben változatlanul lép be a munkás jogaiba, addig a munkaadóval szemben gyakorolható követelési joga és pedig a munkaadó javára igen szigorú feltételekhez köttetik és kivételes esetre szorítottatik. »Ha már a successió elve teljes általánosságban is megköveteli, hogy a munkaadó a munkás vétkességére hivatkozhasék, eo magis megköveteli ezt az olyan successió, mely a munkaadó érdekeire való tekintettel korlátozva van«. Bokor dr. törvényt magyarázatára hivatkozással indokolja, hogy a 81. §. a törvény egész lényegénél fogva megszorítólag értelmezendő.

Befejezésül az előbb három irányban indokolt eredményt levezeti a munkaadó a 81. §. szerinti felelősségének praktikus rendeltetéséből a következőkben: »A munkaadók szolgáltatásai fejében a pénztár viseli a beállható balesetekért a kockázatot. Ezek a balesetek bizonyos szabályszerűséggel visszatérőleg ismétlődnek, úgy hogy bizonyos valószínűséggel az említett kockázat foka, a balesetek bekövetkezhetésének esélye is kiszámítható. Ha már most a munkaadó a 81. §-ban megjelölt hibák valamelyikébe esik és ennek folytán a munkás balesetet szenved, akkor a pénztár az üzem természetéből eredő normális kockázat keretén kívül eső okból kénytelen a munkást kártalanítani. A törvény 81. §-ának rendelkezései egyfelől ez alól a rendkívüli rizikó alól kívánják a pénztárt mentesíteni, másfelől gátat kívánnak vetni annak, hogy a munkaadó részéről a 81. §-ban körülírt veszélyes visszaélések elharapózzanak.«... »Azonban a munkás gondatlanságáért a 75. §. értelmében a pénztár a felelősséget a priori elvállalta, s így a baleset csak részben vezethető vissza olyan okra, mely a kérdéses rendkívüli rizikó körébe tartozik.«

Kétségtelen, hogy a munkaadó által elkövetett olyan hibák, melyek csak a munkás gondatlanságával egyetemben vezethetnek balesetre, a munkásnak aránylag csekélyebb fokú veszélyeztetését jelentik és így az enyhébb szankció is elegendő garanciát nyújt arra nézve, hogy a munkaadó kötelességét teljesíteni fogja.

A cikk végül kifejti, hogy teljes mentességet a munkaadónak a munkás gondatlansága nem biztosíthat. E konkluzióval egyetértek, az ezirányú okfejtéssel nem foglalkozom.

Bővebben ismertettem dr. Darvai fejtegetéseit, nem azért, mintha a

¹⁾ 1907. évi XIX. t.-c. 82. §. A biztosított személyek, illetőleg a törvény 71—73. §§-aiban felsorolt hátramaradottak, még ha az utóbbiaknak e törvény értelmében az adott esetben kártérítésre nem is volna igényük, kártérítési igényt támaszthatnak a munkaadó ellen, ha jogerős büntetőbírói ítélettel megállapított, hogy az illető munkaadó, vagy oly megbízottja, kinek a megbízásából eredő felelősséggel tartozik, a balesetet szándékosan, vagy a 81. §. 2-ik bekezdésében említett gondatlansággal idézte elő.

Az ily esetekben fenitorgó kártérítési igény azonban csak arra az összegre szorítkozhatik, melylyel a rendes bírói úton megítélendő kártalanítás az e törvény alapján a biztosítottat vagy hátramaradottait megillető kártalanítás összegét meghaladja.

Más esetekben, mint amelyeket e szakasz megállapít, a munkaadó, illetve az üzemtulajdonos az e törvény értelmében biztosítottakkal vagy hozzátartozóikkal szemben balesetből kifolyólag kártérítéssel nem tartozik.

Ha a biztosítottat, illetve hátramaradottait a balesetből kifolyólag mással szemben kártérítési követelés illeti, ez a követelés a nyújtott baleseti segélyek és kártalanítások erejéig az Orsz. Munkásbetegsegélyző és Balesetbiztosító Pénztárra száll át.

83. §. Az e törvény 82. §-ában említett kártalanítási igény polgári peres után, jogerős büntetőbírói ítélet nélkül is érvényesíthető, ha a szándékosság vagy gondatlanság büntetőbírói megállapítása a balesetet előidézettnek személyében rejlő ok miatt nem volt lehetséges.

szóban forgó kérdés eldöntését az 1907. évi XIX. t.-c. megfelelő végrehajtása tekintetében különösen súlyos jelentőségűnek tartanám, hanem azért, mert érdekesen világítja meg a magyar jogászai gondolkodást az 1907. évi XIX. t.-c. és általában szociálpolitikai törvények körül. Mellőzők mindenemű külföldi analógiát, a törvény indokolását is csak kis mérvben fogom felhasználni. Okfejtésemmel ki akarom mutatni azt, hogy az a szoros összefüggés, melyet az 1907. évi XIX. t.-c. előtti jogállapot és az 1907. évi XIX. t.-c. utáni jogállapot közt találni vél, nincs meg. Nem hagyandó figyelmen kívül, hogy 1907. évi XIX. t.-c. magánjogon alapuló *kártérítés* helyébe a »*balesetbiztosítást*« helyezte. Komikusnak tűnik fel talán ilyen útszéli igazságok hangoztatása, de, úgylátszik, szükség van ezeknek az igazságoknak hangoztatására, mert ezek szem előtt tévesztése mellett gyönyörű jogászai finomságok egész sora eredményez olyan vélt igazságokat, melyek a szociális biztosítás lényegével és az 1907. évi XIX. t.-c. intencióival homlokegyenest ellentétben állanak.

Lássuk a gondolatmenetet közelebbről. Idézem dr. Darvai cikkét: »A 81. §. a sérült vétkességének kérdésével látszólag egyáltalán nem törődik. Pontosán és világosan megállapítja a pénztárt megillető visszkereseti jog feltételeit, ellenben arról, hogy ez a visszkereseti jog a sérült vétkessége esetén változást szenvedne, vagy elenyészne, kifejezetten említést nem tesz. Emellett a lehető legstriktebb értelmezés mellett a konklúzió ez volna: hogy ha a törvényhozó a sérült vétkességének és jelesül gondatlanságának szerepét akart volna adni a 81. §. körében, ezt kifejezetten ki kellett volna jelentenie.« Nem látszólag nem törődik a 81. §. a sérült vétkességének, illetve gondatlanságának kérdésével, szándékosan nem törődik. Az egész törvény nem szól egy helyütt sem a sérült gondatlanságáról, mint olyan tényezőről, mely bármely irányban befolyásolja akár a baleseti kártalanítást, akár a visszkereseti jogot. A törvény szövegéből semmiféle támaszt álláspontja igazolására dr. Darvai nem találhat. A szövegkritika és a törvény rációjának keresése sem vezet több eredményre. A törvény 81. §-a világosan utal az okozati összefüggésre. Az okozati összefüggés megvan, mihelyt a munkaadó szándékos vagy gondatlan eljárása idézi elő a balesetet. A munkás gondatlansága nem változtat az okozati összefüggésen, mert a munkaadó szándékossága vagy gondatlansága nélkül a baleset meg nem történt volna. A munkás gondatlansága lényeges volt a munkaadótól követelhető kártérítésnél, mely részben a munkaadó vétkességén, gondatlanságán, részben — veszélyes üzemnél — objektív teletlősségén alapult, de nem lényeges a balesetbiztosításnál, mely mint a törvény 69. §-ához fűzött indokolás kifejti, független attól: veszélyes-e az üzem vagy sem? független attól is, gondatlanság terheli-e a munkást vagy sem? Ezt a kártalanítást csak azon korlátozások befolyásolhatják, melyeket az 1907. évi XIX. t.-c. kifejezetten megemlít: a munkás, illetve hozzátartozójának szándékossága.

Ha szembeállítjuk az 1907. évi XIX. t.-c. előtti jogállapotot az 1907. évi XIX. t.-c. utánival, megállapíthatjuk, hogy a joggyakorlat 1907 előtt a munkásnak — általánosságban — jóval nagyobb kártalanítást nyújtott, mint nyújt az 1907. évi XIX. t.-c. Ezzel szemben a kártérítés megítélésének előfeltételei jóval nehezebbek voltak, mint az 1907. évi XIX. t.-c. által megállapított előfeltételek, szóval a kártérítés lehetősége csekélyebb volt. Az 1907. évi XIX. t.-c. előtt a munkás vétkes gondatlansága a kártérítést kizáró körülményként szerepelt, az 1907. évi XIX. t.-c.-ben a munkás gondatlanságának jelentősége nincs. A munkás kevesebb kártérítést kap, de az ahhoz vezető út biztosan járható, független perek esélyeitől, gondatlanságtól, üzemveszélyességtől stb. Aki figyelemmel kíséri az 1907. évi XIX. t.-c. létesülésének előzményeit, annak tudnia kell, hogy a munkás gondatlansága ebben a törvénykonstrukcióban szerepet nem játszhatott.

Az 1907. évi XIX. t.-c. mellett az általános magánjog szabályait csak akkor alkalmazhatjuk, ha az illető jogkérdésre nézve az 1907. évi XIX. t.-c. rendelkezést nem tartalmaz. Az 1907. évi XIX. t.-c. 81. §-a meghatározza a pénztár visszkereseti jogának előfeltételeit, e kérdésben tehát az 1907. évi XIX. t.-c. kifejezetten rendelkezvén, nem érvényesíthető a dr. Darvai által idézett jogszabály »a kárért felelős személy csak a kár egy részét tartozik megtéríteni, ha a károsult felet is vétkesség terheli«.

Teljesen eltévesztett az okfejtés az a része, mely szerint a 81. §-ban körülírt visszkereseti jognak a pénztárra történt átruházása kétségkívül successivutódlás jellegével bír, ha nem is jogi, de gyakorlati értelemben. »A törvény azt célozta, hogy a pénztárt a munkaadóval szemben olyan jellegű és természetű jogok illessék meg, milyenek a törvény hatályba lépte előtt a munkást illették.« A törvénynek ilyen célzata nincs. Ismétlem: más a munkás követelése kártérítésért a munkaadóval szemben, más a munkás igénye a pénztárral szemben. A törvény nem a munkásnak a törvény hatályba lépte előtti jogait kívánta átruházni, hanem az 1907. évi XIX. t.-c. rendszerének kiegészítésében biztosítani kívánta a balesetelhárításra vonatkozó intézkedés hatályosságát. Lehetetlen az 1907. évi XIX. t.-c. 81. §-ban a pénztárnak adott jognál a munkást a törvény hatályba lépte előtt megilletett jogok analogiájából kiindulni. A munkás joga az általános magánjog kártérítési szabályain épül, célzata a munkást ért károsodás megtérítése, a 81. §-ban a pénztárnak adott jogot és érvényesítésének előfeltételeit az 1907. évi XIX. t.-c. kifejezett rendelkezései állapítják meg, célzata egyrészt a pénztár jogtalan — egyesek hibájából eredő — megkárosításának elhárítása, másrészt az óvórendszabályok hatályossá tétele. A pénztár a munkaadóval való viszonylatban nem a munkás jogutóda, hanem önálló jogszerző a törvény rendelkezése alapján. Joga érvényesítésének mások az előfeltételei, más a célzata, jogának más a tartalma, mint a munkásénak. Mindaz a következtetés, melyet dr. Darvai a visszkereseti successiv utódlás jellegéhez fűz, a jelzett okokból téves.

Az érvek csoportosításában elmés, de ennél nem több — a valósággal egyenesen ellentétes — az a megállapítás, hogy míg a pénztár minden fenntartás nélkül lép harmadik személyekkel szemben a munkás jogaiba, addig a munkaadóval szemben gyakorolt követelhetési jog »és pedig a munkaadó javára« igen szigorú feltételekhez köttetik. A most idézett megállapítás össze nem hasonlítható dolgokat hasonlít össze. Összehasonlítható a munkás jogának érvényesítése *harmadik személyekkel szemben*, a pénztár jogainak érvényesítésével *ugyancsak harmadik személyekkel szemben*. Összehasonlítható a munkás jogának érvényesítése *a munkaadóval szemben*, a pénztár jogainak érvényesítésével *a munkaadóval szemben*. De abból, hogy a pénztár harmadik személyekkel szemben azonosan érvényesítheti a pénztár jogait, mint a munkás, a munkaadóval szemben pedig korlátozottabban, mint a munkás — harmadik személyekkel szemben következtetéseket vonni — lehet megtévesztően elmés, de semmiesetre sem helyén való és indokolt.

Összehasonlítás tárgyául szolgálhat a munkaadóval szembeni visszkereseti jogérvényesítés — ha a jogot a pénztár vagy a munkás érvényesíti. Az érvényesítés tekintetében megvannak a törvény indokolásában behatóan megindokolt okokból a különbségek, amennyiben a törvény a munkásban nem lát elegendő garanciát arra nézve, hogy a munkaadót alaptalan perekkel nem zaklatja, a pénztárban — nagyon helyesen — megtalálja a garanciát.

Tény, hogy a törvény a munkaadókat a munkások baleseteiből eredő követelésektől lehetőleg mentesíteni kívánja. Ezen célzat érdekében kívánja meg a munkás jogának érvényesítésére a jogerős büntető bíró ítéletet, mint előfeltételt, állapítja meg a pénztárral szemben, a törvény alapján

hatóságilag elrendelt óvórendszabályok vagy óvókészülékek nem alkalmazását, tehát nemcsak gondatlanságot, nemcsak vétkes gondatlanságot, hanem jóval szűkebb körű kritériumot: törvény alapján, hatóságilag elrendelt óvórendszabály vagy óvókészülék elmulasztását.

Az 1907. évi XIX. t.-c. eltérése az előbbi jogállapottól, melynél a munkaadó és munkás gondatlansága, vétkes gondatlansága volt az üzem veszélyessége mellett a döntő, nagyon világos, mert az 1907. évi XIX. t.-c. 81. §-a konkrétan meghatározza azt az új — főleg balesetelhárító törekvések megvalósítását célzó — fogalmat, melyre a munkaadó elleni visszkereseti jogot felépíti. A törvény 81. §-a végrehajtandó ügy, amint van. Világos értelme, melyet különösen sokan, magam is, elégtelennek tartanak a munkaadói mulasztások megelőzése céljából, eléggé megszorítja a munkaadóval szembeni érvényesítés lehetőségét. Törvényből nem meríthető megszorító értelmezések törvényesek nem lehetnek.

Végül még a munkaadó 81. §. szerinti felelősségének praktikus rendeltetéséről néhány szót. Dr. Darvainak az a megállapítása, »a munkaadó által elkövetett olyan hibák, melyek csak a munkás gondatlanságával egyetemesen vezethetnek balesetre, a munkásnak aránylag csekélyebb fokú veszélyeztetését jelentik«, a gyakorlati életben össze nem csoportosítható fogalmakat hoz kapcsolatba. A munkaadó mulasztásában — a 81. §. érvényesíthetése szempontjából — nem konstruált a törvény fokozatokat. Többszörösen körülbástyázott előfeltételekhez fűzte a 81. §. szankcióját, de épen a súlyosan meghatározott előfeltétellel intendálta egyrészt indokolatlan visszkereseti igények kizárását, másrészt az előfeltétel összes kritériumainak fennforgása esetén az igény féltetlen érvényesülését. Ha dr. Darvai kissé beletekint a 81. §. alapján az igények gyakorlati érvényesítésébe, azok súlyos, úgyszólván elháríthatatlan akadályait figyelemmel kíséri, akkor bizonyára nem keresne korlátozást ezen amúgy is nagyon korlátozott §-on belül.

Megdőlnek tehát az összes törvényt magyarázati és praktikus indoklások, melyekkel lehetővé tétetnék a munkaadó mentesítése a munkás gondatlansága esetén. A törvény szó szerinti szövegének érvényesítése felel meg ez esetben a törvény intencióinak, a törvény egész rendszerének. Az 1907. évi XIX. t.-c.-et, ha önmagában érthető, értsük meg önmagában, — az általános magánjog szabályai nem ronthatják le a törvény kifejezett rendelkezéseit. Nem is volna különben kívánatos, hogy az általános magánjogból a törvény magyarázatába erőszakolt tételekkel a törvény szociális intencióit lerombolni próbálnók. A munkás gondatlanságának nem jutott hely a modern balesetbiztosításban, kár volna azt visszacsempészni bármely kapcsolatban.

SZEMLE.

SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY.

A III. nemzetközi orvosi balesetügyi kongresszus.

Ez a kongresszus Düsseldorfban folyt le f. évi augusztus hó 6-tól augusztus hó 10-éig. A kongresszus helye jól volt megválasztva. Düsseldorf központja a hatalmas rajna-westfáliai vasiparnak és a világ legnagyobb ipari gócpontjainak egyike. Az egész ország ott Düsseldorf körül tele van füstölő gyárkéménnyel. Tözsomszédságában az esseni Krupp-művek, hol éppen most hódolt a Németbirodalom uralkodója a német ipar egy kiváló képviselőjének. És ott van Bochum, melynek nagy baleseti kórházában épp akkor ápolták azt a kevés, rettentően összeégett bányászt, ki élve menekült meg a gerthei bányarobbanás poklából. Aktualitások vették tehát körül ezt a kongresszust. Ebben a milieuban tárgyaltak a kulturnépek

baleset orvosai arról, hogy a balesetek okozta betegségek miképpen ismerhetők fel legjobban, miként gyógyíthatók meg legtökéletesebben. A kongresszus kifejezetten orvosi kongresszus volt. Mégis a szociális biztosítás jegyében folyt le. Legnagyobb részét a szociális biztosítás szolgálatában álló orvosok, sok balesetbiztosítási igazgatási szakember vettek részt a kongresszus tárgyalásain és a munkásbalesetbiztosítás legaktuálisabb kérdései is tárgyalattak. A németbirodalmi biztosítási hivatal elnöke, dr. Kaufmann is részt vett a kongresszus tárgyalásain. Őt legközelebről az a kérdés érdekelte, miként vélekedik a kongresszus arról az útmutatóról, melyet a német birodalmi biztosítási hivatal 1911 december havában adott ki, és melyben utasítja a »Berufsgenossenschaft«-okat, a balesetbiztosító szövetkezeteket, hogy a baleset folytán sérült, biztosított munkást minél korábban a törvényes várakozási időn, tehát a sérülés utáni első 13 héten belül is vegyék saját kezelésükbe. Vegyék ki a betegsegélyező pénztárak kezeléséből, mert ezek túlnyomó nagy többsége nem rendelkezik kellő felszereléssel és szakemberrel, hogy a sérültet igazán szakszerű és tökéletes gyógyításban részesíthesse. A szociális balesetbiztosítás legfontosabb feladatát abban jelölte meg, hogy a sérült munkás minél tökéletesebb gyógyításáról gondoskodják. Minél kevesebb vesz el a sérült munkaképességéből a gyógyítás folytán, annál nagyobb a biztosítás szociális és gazdasági haszna. Mert a járadék soha sem lehet igazi ellenérték az elveszett munkaképességért. A kongresszus Lohmar pénztári igazgató és Liniger orvostanár, balesetvéleményező szakorvos előadása alapján változatlanul magáévá tette ezt az álláspontot. A balesetbiztosító pénztárak speciális intézetekkel, szakorvosokkal lássák el magukat, vagy szerződjenek ilyenekkel. Legyenek tekintettel a betegsegélyező pénztár kezelő orvosaira is és hagyják meg kezelésében azt a beteget, akit ő teljes eredménnyel gyógyíthat. De azt a beteget, ki szakszerű kezelésre szorul, vegyék át azonnal, minden késedelem nélkül a maguk kezelésébe. Erre két út van. Vagy általános megállapodás a betegsegélyező pénztárral, vagy, ha ez nem lehetséges, az egyes esetben való érélyes eljárás.

Nagy jelentősége volt annak a tárgyalásnak, melyet a csonttörések kezeléséről folytattak. Bardenheuer tanár, ki a csonttörések extenziós kezelésének és Lucas Championniére, ki a törések utáni korai massagenak és mozgatásnak előharcosa volt, nagyon szép előadásokban ismertették eredményeiket és a mestereken kívül az epigonok nagy tábora is többé-kevésbé érdekes és értékes anyaggal vett részt a tárgyalásokon.

Fontos és nagyon aktuális témája a kongresszusnak volt az ipari betegségek biztosításának a kérdése. Hogy az ipari betegségek a biztosításba bevonandók, hogy ott is, ahol más biztosítás nincs, sürgősen biztosítandók a munkások ez emminenter ipari és üzemi eredetű veszedelmek ellen, abban minden előadó megegyezett. Bernacchi és Kooperberg voltak a referensek. A biztosítás módjára nézve élénk vita fejlődött ki. A modern törvényhozásban, a kongresszus tárgyalásaiban is túlsúlyra tett szert az a vélemény, hogy az ipari betegségeknek a balesetbiztosításba való bevonása útján oldható meg leggyorsabban és legjobban ez a nagyon is égető kérdés; ezen az úton tehető jóvá a szociális érzést mélyen sértő az a fogyatkozása a szociális biztosításnak, hogy az ipari betegség folytán elnyomrodott munkás segély nélkül szolgáltatattatik ki a nyomornak.

A véredények megbetegedéseinek összefüggéséről a balesettel Hoffmann és Rumpf tanárok referáltak. Mind a két előadó elismertette és nagyon érdekes példákkal bizonyította, hogy a baleset márlétező szív- vagy véredénybetegséget súlyosbíthat, de első és közvetlen oka is lehet ily megbetegedés létrejöttének. A torzító izületi gyuladás és a baleset összefüggéséről Ledderhose és Gräsner tanárok referáltak. Vagy a már fennálló, de még lapangó baj válik súlyosabbá és okoz munkaképtelenséget a baleset folytán vagy maga a baleset okozhatja a megbetegedést arra hajlamos egyénnél.

Nagyon értékes és feszült érdeklődést kiváltó előadást tartott Lubarsch tanár arról, mennyiben függhet össze valamely daganat, (jóindulatú vagy rosszindulatú, rák stb.) balesettel. Ez a kérdés a balesetvéleményezés legkényesebb kérdéseinek egyike. Lubarsch, ki határtalan szorgalommal, szellemes állatkísérletek hosszú sorával kutatta ezt a problémát, düsseldorfi előadásában mérsékelte elutasító álláspontját. Elismerte, hogy vannak esetek, melyekben az összefüggés a baleset és valamely daganat (tumor) között kimutatható. A baleseti sérültek vizsgálatánál követendő különleges eljárásokról és módszerekről is előadtak Cramer és Liniger. A referenseken kívül nagyon sok más előadó is igen értékes előadással, a balesetvéleményezés és gyógyítás mindenféle kérdéséről vett részt a tárgyalásokon.

Magyarországból sok volt a résztvevő. Dr. Dollinger tanár elmaradt ugyan, bár nyomtatásban megjelent előadása, az alsó végtagok töréseinek gyógyításáról. Dr. Hahn főorvos az ipari és hivatásos betegségek kártalanításáról tartott előadást. Dr. Lévai főorvos három előadást is tartott, egyet a felső végtagok törésének gyógyításáról gipszsínekkel, egyet a csigolyatörések Röntgen-diagnózisáról és egy fehérvérűség esetéről baleset után is számolt be. Dr. Fischer Ernő bemutatta a felkar törések kezelésére konstruált gépét. Dr. Friedrich tanár a vitákban több ízben is részt vett.

A kongresszus munkakongresszus volt. Az utolsó napon is nagy hallgatóság előtt folytak a tárgyalások. A tárgyalásokról még bővebb tudósítást is kapunk. De megállapíthatjuk már most, hogy a szociális biztosítás hatása az orvosi tudományra és gyakorlatra még sehol sem bizonyult be ily élesen, mint ezen a kongresszuson. Amint hogy alig van a modern népek kultur és társadalmi intézményeiben és berendezéseiben oly terület, melyre valamilyen hatással ne volna a nagy tömegek szociális biztosítása.

Debreczen város és a munkásházak. Debreczen gyáriparosai munkásházak építésére részvénytársaságot alakítottak. A város törvényhatósága méltányolva a szociális törekvést, elhatározta, hogy munkásházak építési céljaira mintegy hatvan hold városi telket ad bérbe ötven esztendőre. A kijelölt területek haszonbérét évenként és katasztrális holdanként a város 60 koronában állapította meg, mely összeg tíz évenként 20 koronával emelkedik, úgy, hogy az utolsó tíz évben 140 koronát fog tenni. Engedélyt kapott a társaság arra is, hogy a haszonbérbe adott területekre az érték 80 százaléka erejéig munkáslakások építésére fordítandó kölcsönt vehessen fel, mely kölcsönt 50 év alatt letörleszteni köteles. A munkáslakások terve a városi tanácsnak bemutatandó. A haszonbérlet lejártával a területek a város birtokába és használatába, a munkáslakások pedig ellenszolgáltatás nélkül a város tulajdonába mennek át. Az ellenőrzés kellő gyakorolhatása végett a részvénytársaságban Debreczen városa képviselteti magát. A társaság állami segély engedélyezéseért a kormányt is megkérte.

Szociálhigiénéi kiállítás Veszprémben. A magyar orvosok és természetvizsgálók ezidei vándorgyűlésével kapcsolatban f. hó 25-től 28-ig szociálhigiénéi kiállítást rendeznek Veszprémben, az új tanonciskola épületében. A kiállítás anyagát a Társadalmi Múzeum gyűjteményeiből fogják megválogatni, különös tekintettel a múlt évi drezdai kiállítás tanulságaira. A főbb csoportok a következők lesznek: iparegészségügy, iparfelügyelet, balesetek elleni védekezés, munkásjóléti berendezések, lakásügy, népszerű egészségápolás, táplálkozás, cse-
csemővédelem, ragályos betegségek, tuberkulózis, alkoholizmus.

Vándorkiállítás a fertőző betegségek elleni küzdelemben. Az orosz északnyugati vasutak igazgatósága vándorkiállítás szervezését határozta el. A kiállítást vasuti kocsiban fogják elhelyezni s célja az lesz, hogy első sorban a vasuti személyzetet oktassák ki az alkoholizmus és a tuberkulózis veszélyeire s általában a fertőző betegségek elleni védekezés módjaira. A kiállítási kocsi vetítő készülékkel is fel lesz szerelve.

A zseb hygienája. A zsebek hygienikus tisztántartásával nem sokat szoktunk törődni. Pedig nyilvánvaló, hogy a zsebekben, még az egészséges ember zsebeiben is, sok tisztátalan anyag gyűl össze. A beteg emberek zsebei pedig valószínűleg veszélyes betegségterjesztőkké válhatnak a zsebkendők révén. Mint-hogy pedig a zsebkendőknek mégis a zsebben van a legalkalmasabb helyük, ajánlatos, hogy kicserélhető zsebbel láttassanak el azok a ruhák, amelyekben a zsebkendőt szokták viselni. Minden ruhában csak egy ily kicserélhető zsebkendőt kell lenni, melyet bizonyos időközönként alaposan lehet lúgban dezinficiálni. A zsebkendőt természetesen állandóan abban a zsebben kell hordani, mely ily módon tisztítható.

Erdei üdülőtelep házicselések részére. Egy berlini jótékony egyesület erdei üdülőtelepet létesít házicselések részére. A területet a kincstártól kapta az egyesület teljesen ingyen. A terv szerint ez intézetben — és ez egy kissé különösen tűnik fel — leginkább olyan lányok nyernek elhelyezést, kiknek szolgálatadói nyárára elutaznak.

Orvosi segítség éjjel. Abból az eseményből kifolyólag, hogy a dán király Hamburg utcáin segítség nélkül meghalt, élénk vita indult meg a napilapokban és sokan panaszkodtak a miatt, hogy éjjel mily nehéz orvosi segítséghez jutni. Ennek a vitának az az öröndetes eredménye, hogy a hamburgi rendőrség valóban gondoskodott jobb éjjeli orvosi segítségről. Minden rendőrségi őrszobán megvan azon orvosok listája, kik készeknek nyilatkoztak, hogy éjjel orvosi segítyt nyújtanak. Az egyes városrészekre szóló kivonatok a szolgálatot tevő rendőröknél vannak. A rendőrségi közegek minden felmerülő esetben a legközelebb kapható ily orvos segítségét veszik igénybe. Minden segítynyújtást a rendőrség megfizet, és ezt, ha lehet, később az illetők által megtéríteti. Ezen intézkedése a hamburgi rendőrségnek másfelé is utánczást érdemelne. »(Gyógyászat.)«

A kőfaragók egészségi viszonyai. Régidő óta mint egyik legegésztelenebb iparág ismeretes a kőfaragóipar, a pornak a tüdőre való hatásánál fogva. A feldolgozott kőanyag különbözősége azonban nagyban befolyásolja a betegedési és halálozási arányt. Olaszországban például 6 halálozás esett ezer személyre. A halálesetek közül 29 a légzőutak megbetegedésének volt a következménye, amelyek közt 5% tuberkulózis volt. Amerikában elhalt kőfaragók közül 35·2% halt el tuberkulózisban, a márványmunkások közül 28%, míg az egész munkásság halálozási aránya csak 14·8% volt. Wienben dr. Alfred Bass, aki mérések alapján megállapította, hogy ott erőteljesebb egyének foglalkoznak kőfaragással, a vizsgáltak közül 45·1-nél találtak a tüdőkben elváltozást, 29-nél tuberkulózist. Föltűnő soknak volt véredénymegbetegedése, aminek okát részben a bőséges alkoholfogyasztásban, részben az álló foglalkozásban találja. Az 1893—1904-ben elhaltak 50%-a tuberkulózisban, 58·5% általában a légutak megbetegedésében halt el. Az átlagos életkor 46 év volt. Hogy ezek a számok jóval kedvezőbbek a Németországban nyert adatoknál, ennek okát dr. Bass a »jobb« anyagban véli megtalálni, mert Wienben jobbadán mészkövet dolgoznak föl és csak nagyon kevés homokkövet.

Ipari megbetegedések kötelező orvosi bejelentése. A németbirodalmi munkásbiztosítási hivatalnak az a leirata, amely az ipari megbetegedések fontosságát hangoztatja és azt ajánlja, hogy a szövetséges államok kormányai rendeleti úton léptessék életbe az orvosoknak az ipari megbetegedésekre vonatkozó bejelentési kötelezettségét úgy, amint az Angliában az ipari ólom-, foszfor-, arzén- és kénesömérgezésekre nézve megvan, a bádeni kormányt arra készítette, hogy erről a tárgyról az orvosokkal tanácskozzék. A bádeni kormány orvosszakértője, dr. Greiff a bejelentési kötelezettség mellett van, az orvosok nézetei az orvosi kamara legutóbbi közgyűlésén azonban megoszlottak. Valamennyi felszólaló egyetértett abban, hogy az ipari betegségek előfordulási módjairól és gyakoriságáról megbízható statisztikára van szükség, sokan azonban a bejelentési kötelezettség ellen voltak, mert ezt az orvosi titoktartással ellentétesnek tartják és azt hiszik, hogy a bejelentéssel és a bejelentéseknek hivatalos feldolgozásával amúgy se lehetne sokat elérni. Inkább arra van szükség, hogy az egyes betegségek eseteknek az oka, létrejövési módja megállapíttassék és hogy ezen a módon az ipari

betegségek elhárításának módozatait lehessen megállapítani. Ehhez azonban orvosi képzettségű iparfelügyelőkre volna szükség, azonkívül arra, hogy az ilyen üzemek engedélyezését a betegségek elhárítására alkalmas berendezések alkalmazásához kössék és hogy a pénztári orvosoknak függetlenebb helyzetet biztosítsanak, amely biztosítja őket azok ellen a hátrányok ellen, amelyek érhetik őket, hogy ha egyes üzemek ellen gyakrabban kell feljelentést tenni. Az orvosi kamara mindamelllett elhatározta, hogy az ipari betegségek kötelező orvosi bejelentéséhez hozzájárul, ha azt az egész birodalomban egységesen be fogják hozni.

Mentési díjak és elismerő oklevelek balesetek elhárításáért. A bécsi »Arbeiter-Unfallversicherungsanstalt für Niederösterreich« kísérletképpen mentési díjakat tűzött ki olyan biztosított munkások számára, akik másoknak üzemi baleseteit különös önfeláldozással elhárítják, vagy enyhítik. Ezek a díjak esetenként 10 koronától 50 koronáig terjednek, és ha az illető kívánja, akkor helyettük elismerő oklevelet kaphat. Az egyes eseteket a helyi- és szaklapokban, valamint az intézet évi jelentésében is közlik. A kellő okmányokkal felszerelt bejelentést a munkaadó, munkafelügyelő, más munkás, vagy tanu teheti az intézet irodájában októbertől kezdve. A mentési díjnak és az elismerő okleveleknek kiosztása az igények minden jogi formájának kizárásával a biztosító intézet korlátlan joga.

Anyák védelme Franciaországban. A francia kamarában indítványt terjesztettek be, melylyel azt kívánják kimondatni, hogy az állam szolgálatában álló összes nőmunkásoknak szülés esetén kéthónapi szabadság, valamint a szükséges szülési támogatás adandó. A szabadság fele a szülés előtti, fele a szülés utáni időre esik. Az állami tanító- és tisztviselőknök ugyanezt a kedvezményt biztosítja egy 1910., illetve 1911. évi törvény, a szülési támogatás kivételével. Ha az indítványt — amint az valószínűnek látszik — elfogadják, hatálya 117.000 nőmunkásra fog kiterjedni. Ennyi a munkásnő az állami hivatalokban és üzemekben.

A lakásokról szóló spanyol törvény végrehajtása. Az 1912 június 11-én kelt törvény alapján Spanyolországban nagy erővel indult meg a lakásépítő akció. A törvény alapján lakásbizottságok szerveztettek, melyek a közmunkaigazgatóság felügyelete alatt állanak. A bizottságok kinevezése királyi rendelettel történik, egy-egy bizottságnak kilenc tagja van, kik négy évre választatnak. A bizottságban mindenkor van orvos, építész és a városi hatóság is képviselve van benne. A bizottságoknak feladata megfelelő lakások építésének előmozdítása minden eszközzel, támogatás az anyagi eszközök megszerzésében. Az egészségtelen lakások felügyelete tekintetében a bizottságot némi hatósági jogkör illeti meg. Az állami költségvetésben e bizottságok megfelelő működésének biztosítására évenként legalább 250.000 fr. veendő fel.

Orosz kulturkép. Oroszországban aránylag igen kevés még az orvos és a nép is jobban bízik a csodadoktorokban és a kuruzslókban, mint az orvosokban. A higiéné általános szabályaival egyáltalában nem törődnek, kutakba és forrásokba mindenhol szabadon ömlik a tisztátalanság, a szemét és mindenféle piszok pedig úgy halmozódik fel az utcákon és az udvarokban, mint Nyugat-Európában egy-két évszázaddal ezelőtt. Szabályzatok és a rendőrség parancsai semmit sem tudnak változtatni ezeken az állapotokon. A legprimitívabb tisztasági szabályok megvetése, a minélfogva közös törülközők, ivóedények és egyebek használata korlátlanul elterjedt szokás, azt okozza, hogy a syphilis óriási mértékben elterjedt. Nemcsak hogy minden kormányzóságban állandóan dúl a kiütéses tifusz, a tisztátalanságnak és zsúfoltságnak ez a specifikus betegsége, hanem a hastifusz és különösen a tifusz-recidiva, amely más országokban elég ritka, Angolországban majdnem teljesen ismeretlen, Oroszországban állandóan nagymértékben pusztít és ijesztően nagy halálozási arányt okoz. Az ipari munkásoknak igen sokszor egyáltalán nincs lakásuk, hanem a gyárak helyiségeiben alusznak a gépek közt, férfiak, nők együtt; a munkaidejük 12—14 óra, a táplálékuk igen hiányos. Ha éhínség áll be — ami Oroszországban nem is olyan ritkaság — akkor a különféle népbetegségek óriási pusztításokat szoktak véghezvinni a tömegek között. Kivált a csecsemők pusztulnak tömegesen; a csecsemőhalandóság minden európai állam között Oroszországban a legnagyobb. Ezeket az adatokat Havelock Ellisnek most megjelent »Faji higiéné és népegészség« című könyve írja, amelyek az orosz állapotok sok szörnyűségét megmagyarázzák.

MUNKÁSBIZTOSÍTÁS.

A gazdasági gépek mellett alkalmazott személyzet biztosítása.

A kereskedelemügyi miniszter 56.215/VI. D. szám alatt az összes másodfokú iparhatósággal miheztartás végett közli az Állami Munkásbiztosítási Hivatalhoz intézett 36.227/VI. D. 1912. számú rendeletét. E rendeletet már a múlt számunkban közöltük.

Az Országos Pénztár elnöksége 1912 augusztus 6-iki üléséből körrendeletben hívja fel a helyi szerveket, hogy a gépeikkel mások részére vállalkozásszerűleg dolgoztató mezőgazdasági géptulajdonosok alkalmazottainak biztosítási kötelezettségéből folyó konzekvenciákat az egész vonalon érvényesítsék. Az Országos Pénztár most említett körrendelete az érvek egész sorával igazolja azt a — különben is nyilvánvaló — tényt, hogy a mások részére vállalkozásszerűleg munkát teljesítő cséplőgéptulajdonosok betegségi biztosítási kötelezettség alá esnek az 1907. évi XIX. t.-c. 1. §-a alapján mint: a törvény szavait idézem »ipar-, illetve vállalkozásszerűleg üzött kereseti foglalkozásnál alkalmazottak.« Lényegtelen tehát annak igazolása, hogy a mások részére való cséplés az ipartörvény alá tartozik. Ha az Országos Pénztár körrendelete kereskedelmi miniszteri határozatokkal igazolni kívánja az említett foglalkozásnak az ipartörvény alá tartozását, nem láthat hatásköri túllépést abban sem, ha a kereskedelemügyi miniszter most nem véli az ipartörvény alá tartozónak azt, amit hivatali elődjei évek hosszú során át ipartörvény alá tartozónak véltek. Az 1907. évi XIX. t.-c. 1. §. 2. pontja nemcsak »iparszerűleg«, hanem »vállalkozásszerűleg« üzött kereseti foglalkozásról is beszél. Ennek a kritériumnak fenforgását pedig igazán nem lehet elvitatni. Az 1907. évi XIX. t.-c. 1. §-ának 2. pontját nem helyezte hatályon kívül törvény, rendelet nem helyezheti hatályon kívül, ezért a 2. pont alapján kétségtelen a betegségi biztosítási kötelezettség fennállása. Veszedelemes precedens lehet a miniszteri rendelet, mely »rendelkezik« a betegség és baleset esetére való biztosítási kötelezettség alá vonás tárgyában, holott e tekintetben a törvény rendelkezett és a miniszter csak kifejezett törvényi felhatalmazás alapján intézkedhetik a felhatalmazás keretén belül.

A rendelet különben a visszásságok egész sorát rejti magában. A kereskedelmi miniszter a II. fokú iparhatóságokhoz intézi rendeletét. Az iparhatóságoknak e kérdés eldöntésében szerep csak a kihágási eljárás során jut — legfeljebb még a járulékok fizetése tekintetében első fokon. A rendelet tehát azt jelenti, hogy a legfőbb kihágási bíró rendeletet ad ki bíraskodási hatáskörébe eső kérdésekről. Analogia: a Kúria utasítja az alsófokú bíróságokat rendeletben ilyen vagy amolyan ítéletre. A kihágási bíraskodás nem közigazgatás, hanem bíraskodás. Az alsófokú hatóságok rendelet nélkül is követik a legfelső fok elvi határozatait. Rendeleteknek nincs helye, adminisztratív intézkedésre nincs szükség, amiképen tényleg nem kíván a rendelet semmiféle adminisztratív intézkedést.

Végül még egy körülményre kívánok rámutatni. A kereskedelemügyi miniszter az Állami Hivatal felterjesztésére az Állami Hivatalhoz intézi rendeletét. Milyen törvényes rendelkezés alapján? Az 1907. évi XIX. t.-c. alapján semmi esetre, mert ez a miniszteri intézkedés főfelügyeletnek talán még sem nevezhető. Az Állami Hivatal felterjesztését nem olvastam, de annyit kétségtelennek látok, hogy — bármi is volt az Állami Hivatal felterjesztésében — törvényes alap nélkül adott alkalmat a kereskedelmi miniszternek arra, hogy törvényes hatáskörén túlmelve, a betegségi biztosítási kötelezettség megállapítása tárgyában »rendelkezzék«. Az Állami Hivatalnak, mint az 1907. évi t.-c. végrehajtásánál felügyeletet gyakorló független testületnek, egyetlen feladata lehet: magyarázza meg a kereskedelemügyi miniszternek, hogy az 1907. évi XIX. t.-c.-ben szorosán meg van határozva hatásköre a biztosítási kötelezettség kérdésében. Ha ezen a hatáskörön túlmegy, élő törvénybe ütközik.

Az ügynek gyakorlati vonatkozásaira legközelebb visszatérünk.

A VII. biztosítástudományi kongresszus. A folyó évi szeptember hó 1-től hat napon át Amsterdam városában tartandó biztosítástudományi kongresszus most tette közzé munka-programmját. A program szerint megvitatás alá kerül: I. A viszontbiztosítás az életbiztosításban. II. Állami nyugdíjszabályozás. III. Az életbiztosítási kötvények megtámadhatatlansága. IV. A halandóság fejlődése a biztosított egyedek között 1800 óta. V. A díjak pótlékszabályozása. A bruttó-díjak kiszámítása. Mint a program összeállításából látszik, a kongresszus ez-uttal nem foglalkozik oly tárgyakkal, melyek a szociálisbiztosítás körébe tartoznak.

A kisipar munkásbiztosítási követelése. Az 1907. évi XIX. t.-c. életbe lépte után a kisiparosok érdekszövetségei ismételtén megkísérelték rábírní a kereskedelmi kormányt oly törvényjavaslat benyújtására, melyben a törvény 25. §-ában biztosított két százalék járulékfizetési kedvezmény továbbra is fentartatik. Minthogy többszöri kérés dacára sem tudták elérni a kedvezménynek 1912 július 1-én túl terjedő föntartását, az Ipartestületek Országos Szövetsége elhatározta, hogy öszre országos iparosnaggyűlést hív össze és ennek napirendjére kítűzi azt a kérdést, milyen módon eszközölje ki a magyar kisipar munkásbiztosítási követeléseinek megvalósítását. A naggyűlés napirendjét a legközelebbi végrehajtó bizottsági ülésben fogják megállapítani.

Emlékirat a munkásbiztosítási választott bírósági eljárásról. Dr. Vályi Sándor ítélőtáblai bíró, a budapesti munkásbiztosítási választott bíróság elnöke az Állami Munkásbiztosítási Hivatal utján emlékiratot juttatott a kereskedelmi ministerhez, kérve a választott bírósági eljárást szabályozó miniszteri rendelet módosítását. A módosítás a bírósági eljárás gyorsítása végett történnék. Módosítandó lenne a rendelet 89. §-a. E paragrafus kötelezően kimondja, hogy a tárgyalás hivatalból elhalasztandó, ha meg nem állapítható, hogy az idézést, illetve értesítést a felek valamennyien megkapták. Minthogy nem minden ügyben mutatkozik szükségesnek a fél személyes jelenléte (elvi kérdések elbírálása), a hivatkozott szakasz olykép lenne módosítandó, hogy feltételes ítéletek volnának hozhatók — per analogiam: feltételes makacsság — mely ítéletek csak akkor lennének kibocsáthatók, ha az idézés, illetve értesítés kézbesítését tanusító vevény visszaérkezik.

Az Elj. Rendelet 94. §-a előírja, hogy a felebbezés visszavonása esetén az eljárás *ítéllettel* szüntetendő meg s ebben az ítéletben az igénylő pervesztesnek mondandó ki. Ez a rendelkezés félreértésekre szolgálhat alapul s az igénylő felesleges zaklatásával jár. Érthetetlen ugyanis az igénylő előtt, hogy bár a felebbezést visszavonta, mégis tárgyalás tűzetett ki, s ott ő pervesztesnek nyilvánított. Ennek elkerülése végett kimondandó lenne, hogy a felebbezés visszavonása esetén az eljárást a bíróság elnöke végzésileg megszüntetheti. Szükségesnek mutatkozik a Rendelet 146. §-ának oly értelmű kiegészítése, hogy a nyilvános jellegű közkórházak, klinikák és hatósági orvosok az igénylő gyógykezelésére vagy orvosi megvizsgálására vonatkozó adatokat a bírósággal közölni kötelesek. Szükséges e módosítás azért, mert az adatközlés eddig az orvosi titoktartás kötelezettségének címe alatt megtagadtatott. Az emlékirat »*soronkivüliség*« cím alatt foglalja össze azokat a javaslatokat, melyek hivatva vannak arra, hogy a *betegségi segélyügyek* tárgyalása megkönnyíttessék és megrövidíttessék. A mostani lassú eljárás magyarázata és oka abban áll, hogy a pénztári peren kívüli eljárás is nehézkes. Szükséges lenne, hogy a 30 napban megállapított felebbezési határidő megrövidíttessék s hogy a betegségi segélyügyek az Állami Hivatalnál is soron kívül intéztessenek el. Kimondandó lenne, hogy a természetben nyújtandó szolgáltatások iránti perek soron kívül intézendők. A nagyobb forgalmú választott bíróságoknál az évi ügybeosztásban közéteendő *törvényt napok* volnának tartandók. Kívánatos lenne, hogy vitás ügyekben első fokon ne a pénztár igazgatósága határozzon, hanem e jog az elnökséget, választmányt, küldöttséget, vagy bizottságot illesse meg.

Az Országos Pénztár új illetményszabályzat-tervezete. Az Országos Pénztár új illetményszabályzatának tervezete most jelent meg és természetesen úgy az Országos Pénztár, mint a kerületi pénztárak tisztviselőinek rendkívüli érdeklődését keltette fel. Az új szabályzat kimagaslóbb rendelkezései a következők: Eltöröltettek a kezelőtisztii állások, a hét fizetési osztályba osztott tisztviselőkn kívül két osztályban és hat fokozatban kezelőnői állások szerveztettek. Ez osztályokon kívül szerveztetett a vezérigazgatói állás 14.000—17.000 korona fizetéssel és 3000 kor. lakbérrel, valamint 45 korona napidíjávalánylyal. Az illet-

ménytáblázat az államvasuti alkalmazottak illetménytáblázata alapulvételével készült, a legkisebb fizetés 1.600 korona, csakis az első két fizetési osztályban, valamint a vezérigazgatói állás fizetésében tér el olyképpen, hogy azok az államvasutakénál magasabbak. Összehasonlítás okából közölve vannak a katonatiszti javadalmazások, melyek főleg a lakbérnél alapul vétettek, figyelemmel arra, hogy a Máv. lakbérmegállapítása alacsony, a katonatiszti magasabb. A vezérigazgatói javadalmazás indokolása, hogy külföldi rokonintézeteknél a vezető tisztviselő fizetése 24—36.000 korona. Az illetményszabályzat megfelelően szabályozza a kiküldetések díjait és a napidíjáltalányt rendszeresíti, melyben minden felszámítható költség fedezetet talál. Újból szabályozza a költözködési költségeket, végkielégítést, a személyi költségeket, valamint különmunkadíjakat is. Újból rendezi a fokozatos előlépés kérdését, valamint segít azon az anomálián, hogy azon tisztviselők, kiktől azonos képesítés kívántatik meg, különböző kezdő fizetési osztályba soroztatnak.

A vezérigazgatót követő rangban a fogalmazási, műszaki és orvosi szakban egy-egy igazgatói állást szervez, szervez ezenkívül a fogalmazási szakban egy aligazgatót, a műszakiban műszaki főtanácsosi állást, főorvosi és számvevőségi aligazgatói állást.

Drágasági pótlék. Az Országos Pénztár mult évi közgyűlése az igazgatóság javaslatára kimondotta, hogy figyelembe véve azt az országszerte uralkodó abnormális drágaságot, mely a kisebb javadalmazású pénztári alkalmazottak megélhetését komolyan veszélyezteti, a 2.600 korona törzsfizetést meg nem haladó tisztviselők közül a nősek részére 20%-os, a nőtlenek részére 10%-os drágasági pótlékot engedélyez. Az 1911 december 15—17-iki ülésen hozott határozat alapján a kerületi munkásbiztosító pénztárak hasonló értelmű határozati javaslatot fogadtak el és bejelentették hozzájárulás végett az Országos Pénztárhoz. Az Országos Pénztár most oly javaslattal járul a következő héten tartandó igazgatósági ülés elé, hogy a közgyűlés által elfogadott javaslat alapján hozott pénztári határozatokhoz — tekintettel arra, hogy a közgyűlési határozat jóváhagyást még ez ideig nem nyert — a hozzájárulás adassék meg. Az ily értelmű javaslat elfogadása után az év első három hónapjára megszavazott drágasági pótlék kiutalása iránt az Országos Pénztár az igazgatósági ülés után azonnal intézkedni fog.

Be nem jelentésből eredő kár érvényesítése. A hatásköri bíróság a be nem jelentésből eredő kár érvényesítésére a rendes bíróság hatáskörét állapította meg a következő okokból:

A tényállásból kitetszőleg a G. I. géplakatos részéről érvényesíteni kívánt követelés alapja az, hogy volt munkaadója az 1907 : XIX t.-c. 3. §-ának ellenére őt baleset ellen nem biztosította.

A követelés tárgya pedig az őt ért baleset következtében szenvedett vagyoni hátrány, illetve kár. Ily kárkövetelés elbírálása azonban, tekintet nélkül arra, hogy a felszámított kár egyik tétele fizetés és akkor is a rendes bíróság hatáskörébe tartozik, ha a panaszos K. M. J. cséplőgéptulajdonosnál volt alkalmazása iparossegédi alkalmazásnak volna minősíthető. Mert az 1884 : XVII. t.-c. 176. §-a az iparosok és segédek közt a munkaviszony megszűnéséből keletkező kártérítési követelésekre vonatkozó vitás kérdéseket utalja az iparhatóság elé, a jelen esetben pedig nem ily alapon igényelt kárkövetelésről van szó.

Talán kissé vitás volna a helyzet, ha a munkását be nem jelentő munkaadót a munkás a rendes bíróságnál perelné, holott az igény a be nem jelentés esetén is érvényesíthető. A hatásköri bíróság ítélete a munkaadókkal szemben indítható perek légiójának nyit — túlnyomó részben helytelenül — utat.

A németországi betegsegélyező pénztárak fogászati intézete. A német betegpénztárak mind nagyobb gondot fordítanak a fogak ápolására, Stuttgartban 1911-ben egy fogászati pénztári klinikát rendeztek be a jelenkor minden kényelmével. A pénztári tagoknak és családtagjainak minden a szájban előforduló betegségben díjtalan kezelést nyújt a klinika. A düsseldorfi helyi betegpénztárnak 1910 július 1. óta terjedelmes fogászati intézete van. Berendezése 36.000 márkába került és évi fentartása 40.000 márka. Az intézet közmegelegedésre működik. 1911-ben az elbersfeldi helyi betegpénztár rendezett be egy 15.038 márkába kerülő fogászati intézetet. A pénztárnak 40.039 tagja van. 1911-ben 22.755 beteget kezeltek benne. Az intézet 3 fogorvost és 2 fogtechnikust foglalkoztat. A bernburgi iskolai fogklinika főorvosának jelentése szerint 4.821 gyer-

mek közül, akiket 1911-ben megvizsgáltak, csak kilencnek volt egészséges fogazata. A betegpénztár évenként 500 márkával járul a klinika fõntartásához. Az osnabrucki pénztár jelentése szerint is nagy gondot fordítanak az ifjúság fogainak ápolására, annak megismerése alapján, hogy a gyermekek rendszeres fogászati kezelése lényeges segédeszköz a fertõzõ betegségek ellen való óvakodásban.

Állami szubvenció beteg- és rokkantsegélyzõ pénztáraknak. Belgiumban május 5-én oly törvényt hirdettek ki, melynek alapján az állam szubvencióban részesíti a kölcsönösség alapján álló betegsegélyzõ és rokkantbiztosító pénztárakat. Az állami szubvencióban olyan egyesületek részesülnek, melyeknek legalább 2.000 tagjuk van, 40 éven aluli egyéneket minden egyéb feltétel nélkül tagoknak felvesznek s tagjaikat 65 éves korukig s egyfolytában legalább 3 hónapig segélyben részesítik. Az állami hozzájárulás összege a mindenkori tagdíjak 60%-a. Az egyesületek a szolgáltatásaik 75%-át a befizetett tagdíjakból s kamatokból befolyó jövedelmeikbõl kötelesek fedezni.

A norvég betegsegélyzõ pénztárak — az ottani napilapok hiradása szerint — pénzügyi nehézségekkel küzdenek. A krisztianiai kerületi pénztár kiadásai a f. év elsõ három hónapjában 60.000 koronával multák felül a bevételeket. Rendkívüli módon emelkednek különösen a pénztárak *orvosi kiadásai*. Fennállásuk elsõ hat hónapjában — a mult évben — *130.000 koronát fizettek ki az orvosok díjazására és 136.000 koronát táppénzre*. A f. év elsõ három hónapjában az orvosi honorárium 108.000 koronára, a táppénz pedig 145.000 koronára emelkedett.

Az oroszországi munkásbiztosítás. Az 1904. évben császári rendelet szólította fel az orosz szenátust, hogy munkálkodjék a munkások állami biztosítása érdekében. A császári rendelet után nyolc év mulva fogadta el a szenátus a munkások baleset esetére való biztosításáról és a betegség esetén való ellátásáról szóló törvényt.

A baleseti kártalanítást eddig az 1903. évi szavatossági törvény rendezte Oroszországban. Ez a törvény annak idején nagy haladást jelentett, mert míg azelőtt csak a polgári jog alapján követelhetett a munkás kártérítést, ha valamely üzemben baleset érte, ez a törvény minden gyárban vagy bányauzemben történt balesetnél, ha az három napnál hosszabb ideig tartó betegséget okozott, a munkaadót kártérítésre kötelezte. Az új törvény nagyon szûkre szorította a baleset esetére biztosítottak körét. Biztosítási kötelezettség alá csak a gyárak, bányák, *nem nyilvános üzemû vasutak, közuti vasutak és belhajózási vállalatok* munkásai esnek. *Az összes állami üzemek ki vannak véve a biztosítás alól.* Biztosítási kötelezettség alá esnek még a husznál több munkást alkalmazó üzemek, ha elemi erõvel hajtott gépek vannak alkalmazásban s e nélkül is a 30-nál több munkást alkalmazó üzemek. Nagyon homályos a törvény annak a meghatározásában is, hogy mely esetekben nyujtassék kártalanítás. A meghatározás ugyanis úgy szól, hogy azon balesetek után nyujtandó kártalanítás, »melyek a vállalatban végzett munkánál, vagy annak következményeképpen« fordultak elõ.

A sérült segélyezése a balesetet követõ elsõ 13 hétben a betegsegélyzõ pénztárak kötelessége. Járadék gyanánt teljes munkaképtelenség esetén az évi kereset $\frac{2}{3}$ részét kapja a sérült. Ugyanennyit kaphatnak a halálos balesetnél a hátramaradtak. Az évi kereset kiszámításánál 280 munkanap vétetik alapul. A biztosítást német minta szerinti szövetkezetek intézik, melyeket azonban nem szakmák szerint, hanem *területi csoportosítással* alakítanak. A szövetkezetekben a munkásoknak nincs képviselõjük, *választott bíróságok nincsenek* s a biztosító szövetkezet határozata ellen csak a rendes bíróságoknál lehet jogorvoslatot keresni. A régi törvény szerint minden balesetrõl az iparfelügyelõt is értesíteni kellett, a helyszíni szemlén s a baleset körülményeinek megállapításánál jelen kellett lennie; az új törvény szerint csak a rendõrséget és a biztosító szövetkezetet kell a balesetrõl értesíteni.

A betegség esetére biztosítottak köre ugyanaz, mint a balesetbiztosítási kötelezettség alá esõké, azzal a különbséggel, hogy a 200-nál kevesebb munkást alkalmazó s »távolfekvõ« üzemeket a biztosítási hivatal *felmentheti* a biztosítási kötelezettség alól. Betegség esetén a biztosított munkásnak orvosi segélyre és táppénzre van igénye. A táppénzt a betegsegélyzõ pénztárak szolgáltatják, az orvosi segély nyujtása a *munkaadónak* kötelessége.

Táppénzt a betegség negyedik napjától s legfeljebb egyfolytában 26 hélig

fizet a pénztár. Ismételt megbetegedés esetén egy évben 30 heti táppénznél több nem jár. A táppénz összege a tag keresetének legfeljebb kétharmada, ha nős az illető, s legalább egynegyede, legfeljebb fele, ha nem családfentartó. Gyermekekágyi segély összesen hat hétig (2 hétig a lebetegedés előtt és négy hétig utána), ha nem dolgozik, jár a napi kereset felétől, annak egészéig terjedhető összegben.

A pénztárak jövedelmét a munkások és munkaadók járulékai s gyári büntetéspénzekből befolyó összegek alkotják. A munkások a kereset 1–2, kivételes esetekben három százalékát fizetik járulékok gyanánt. A munkaadók pedig ennek $\frac{2}{3}$ -át. Úgy hogy az összes járulékoknak $\frac{3}{5}$ -ét a munkások, $\frac{2}{5}$ -ét a munkaadók fizetik.

A pénztári szervezet általában a gyári pénztár típusának felel meg. Minden gyár, melynek legalább 200 munkása van, maga létesít pénztárt, a kisebb gyarak közösen. Minden pénztárnak legalább 200 tagjának kell lenni. A pénztárak igazgatási szervei a választmány és a közgyűlés. A választmányban legalább egygyel többnek kell lenni a munkások képviselőjének, mint a munkaadóé. A közgyűlésen a munkaadó képviselőinek száma nem haladhatja túl a munkásküldöttek számának $\frac{1}{3}$ -ét. A pénztárak és a balesetbiztosító szövetkezetek feletti felügyelet és intézkedési joggal kerületi biztosító hivatalok és mint legfőbb fórum egy biztosítási tanács szerveztetik Szentpéterváron, melynek elnöke a kereskedelemügyi miniszter lesz. A biztosítási tanácsban a kinevezett tisztviselő tagokon kívül Pétervár és Moszkva városoknak 1–1 s a munkások és munkaadóknak 5–5 képviselője lesz. A kerületi biztosító hivatalokban szintén lesz a munkaadóknak s a munkásoknak képviselőjük.

MUNKAVISZONY.

A kereskedelmi alkalmazottak jogviszonyait szabályozó törvényjavaslat előadói tervezetét a kereskedelemügyi minisztérium legközelebb kiadja. Eredetileg a kereskedelmi alkalmazottak és magántisztviselők helyzetét a kereskedelmi törvény szabályozta, melynek sok rendelkezését módosította az ipartörvény. Azonban ezekben olyan szűkösön van az alkalmazott jogviszonya szabályozva, hogy a mai szociálpolitikai jogfejlődésnek és jogérzésnek már nem felel meg. Kirívó példák találhatók erre a felmondás, szabadság, munkaerő kérdésénél. Egyáltalában mindaz a szociálpolitikai és magánjogi bizonytalanság, mely a munkaviszony terén ma nálunk uralkodik, teljesen érezhető a kereskedelmi alkalmazottak és magántisztviselők jogviszonyaiban is. Ezen a jogbizonytalanságok a bírói gyakorlat sem tudott kielégítő mértékben enyhíteni. Ezért évek óta sürgetik már az érdekeltek jogviszonyaik törvényes szabályozását s nem volt kormány, amely ezt meg ne ígérte volna. Kérdés, hogy a politikai viszonyok lehetővé teszik-e, hogy a törvényhozás elé kerülhessen a minisztériumban készen fekvő törvényjavaslat.

Itt említjük meg, hogy ugyancsak parlamenti elintézésre várnak:

a vasárnapi munkaszünetről, az ipari bírászkodásról és a gyermekek, fiatal munkások és munkásnők védelméről szóló törvénytervezetek.

Az első nemzetközi szociális hét, mint már jeleztük, a folyó évi szeptember hó első felében fog Zürichben megtartatni. Ennek a keretében ülészekni fognak: a törvényes munkásvédelem nemzetközi egyesülete, a nemzetközi otthonmunka-kongresszus, a munkanélküliség elleni biztosítás kongresszusa és a szociális biztosítás állandó nemzetközi bizottsága. Német részről most azt az eszmét vetik fel, hogy ezeket a különböző nemzetközi egyesületeket célszerű volna egybevonni, mert mostani külön-külön való működésük által sok erő és idő pazaroltatik el s hiányzik az egységes irányítás is. Minthogy a szociálpolitika továbbfejlődését a nemzetközi egyezségek és megállapodások nagyban elősegítik, az általános szociálpolitikai haladás érdekében is kívánatos, hogy ezek a különböző nemzetközi egyesülések minél közelebbi s *állandó* érintkezésbe kerüljenek egymással.

Tanoncszerződésből folyó kártérítési követelés érvényesítése.

Érdekes kérdésben döntött a hatásköri bíróság 130/911. számú határozatával. A tanonc apja szerződés felbontása és kártérítés iránt panaszt adott be az iparhatósághoz. Az iparhatóság a szerződést felbontotta, a kártérítési követelést polgári perútra utasította. A hatásköri bíróság kimondotta, hogy az iparhatóságnak érdemben határoznia kell a tanoncviszonyból folyó kártérítés kérdésében, addig a rendes bíróság a kérdéssel nem foglalkozhat.

Kollektív szerződés a budapesti asztalosiparban. Harc nélkül, hosszas tárgyalás után az asztalossegédek titkos szavazásával a munkások és munkaadók kollektív szerződést kötöttek öt esztendőre az iparfelügyelő előtt. Legnagyobb vívmánya az új szerződésnek az, hogy évenként addig rövidül a munkaidő egy órával, míg a napi munkaidő el nem éri a 8 $\frac{1}{2}$ órát. A munkabérek minimumát az ujonnan kitanult munkás részére 37 fillérben, az egyéves munkás részére 47 fillérben óránként állapítja meg az új szerződés, amely bérek 1915. július 1-én 40, illetve 50 fillérre emelkednek. A napibéres munkások szeptember 1-től kezdődőleg 4 fillér, 1915. július 1-én újabb 4 fillér órabér javítást kapnak. Darabszamos munkánál a javítás 5%, 1915. július 1-től újabb 6%. A gépmunkások minimális órabére 40 fillér. Túlórázás az első két órában 30%, azután 50%-kal fizetendő drágábban. Vidékre való kiküldetés idejére 40% javítás jár. A szegezők árszabálya 5%-kal javul. A darabszamos munkások az órabér arányába kapnak kontópénzt, valamint épületmunkáknál és árszabályon kívüli munkáknál is. A szerződés elismeri a bizalmi-férfi rendszert és biztosítja a szakszervezeti munkaközvetítést.

Női konfekció-munkások bérmozgalma. Nagyobb arányú bérmozgalom ért véget a múlt hó 29-én a budapesti szabóiparban. A női konfekciószakmánál dolgozó mintegy 200 férfi- és 850 nőmunkást kizártak a munkaadók. A kizárásra az okot az szolgáltatta, hogy a munkások az eddig szokásban volt 9 $\frac{1}{2}$ órás munkaidőt meg akarták rövidíteni 9 órára s a darabszamos bérrendszer helyébe a hétszamos munkabérrendszert akarták bevezettetni. A munkások erre vonatkozó kívánságaikat ismertették a munkaadókkal, azok pedig a kizárással vélték a munkások kívánságai megvalósításának elejét vehetni.

A kizárás teljes 4 hétig tartott s eredménye egy kollektív szerződés, mely a munkaidőt 9 órában állapítja meg, a darabszamos munkásoknak 10%-os bérjavítást biztosít s 1913 június hó elsejére a hétszamos bérrendszer bevezetésére kötelezi a munkaadókat. A szerződés 4. pontja kötelezi a szerződő feleket, hogy f. évi október elsején megindítsák a tárgyalásokat az 1913 június elsején életbeléptetendő új munkarend s a hétszamos bérrendszer egyéb feltételei tárgyában.

A 8 $\frac{1}{2}$ órás napi munkaidő érdekében indítottak mozgalmat a *budapesti faszobrász-segédek*. A munkaadók a munkások követelésére eddig még nem válaszoltak.

Munkásjólét és autonómia. A Krupp-gyár százéves jubileuma alkalmából gondoskodtak róla, hogy a bel- és külföld kimerítő módon értesüljön a gyár nagyszerű jóléti intézményeiről. Munkáslakások, különféle segélyző- és nyugdíjpénztárak, alapítványok dicsérik a Krupp-gyár tulajdonosainak gondoskodását s nagystilű előrelátását. Egy dolog hiányzik azonban a Krupp-gyárban: a munkások egyenjogúságának az elismerése, a munkások befolyása a munkaviszonyok alakulására. S ennek a hiánya igen nagy mértékben elhomályosítja azt a fényes képet — amit ennek a *csekélységnek* az észre nem vevésével rendszerint festenek a Krupp-gyárról.

A Krupp-gyárban nem ismernek el semminemű munkásszervezkedést, a törvény által elismert munkásválasztmányokat sem s nincs egyetlen munkáskategoriának — a nyomdászokat is ideértve — (a Krupp-vállalatnak saját nyomdája is van) a vállalattal árszabályszerződése. A Krupp-vállalat még ma is teljesen »úr a házában«, mint amikor az első Krupp az ő patriárhális kis üzemét megalapította. A képnek ezt az oldalát nézték és dicsőítették a jubileum örvendezői, élükön a német császárral.

A kép másik oldalát mutatja a németországi szakszervezetek központi lapja, amelyből a következő adatokat vesszük:

A Krupp-gyárban a tűzi munkások még mindig 12 órás munkaszakokban dolgoznak, holott a nehéz vasipar számos más üzemében már a 8 órás munkaszakok vannak bevezetve s az üzemek százaiban 9 és 10 órás munkaszakok vannak. A hosszú munkaidő következményeképpen a *Krupp-üzemekben a baleseti és megbetegedési számok az átlagosnál sokkal magasabbak*. A német betegsegélyző pénztárak összességében 100 tagra 36—40·3 megbetegedés esett az 1900—1910-es időközben, a vállalati betegsegélyző pénztárakban ez arány 45·9—47 volt, a Krupp-gyári pénztárban ellenben 57·22—70·71. A rajna—westfáliai kohó és hengermű Berufsgenossenschaft-hoz tartozó művekben 1911-ben 1000 biztosított munkásra általában 174 baleset jutott, az esseni kerületben azon-

ban 195 s Oberhausenben, ahol szintén van egy Krupp-mű, 208. A munkások lekötésének tehát eléggé súlyos hátrányai mutatkoznak, amit a jóléti intézmények semmiképp sem egyenlíthetnek ki.

Hatórai zárás és a szabad szombat délután a német nagykereskedelemben. A német női- és leány-köpeny gyárosok szövetsége elhatározta, hogy tagjainak ajánlani fogja a május 28-tól augusztus 15-ig terjedő időre az előző évekhez hasonlóan az esti 6 órai üzletzárást, amelylyel a megelőző évben jó tapasztalatokat szereztek. Egyben ugyanazon időtartam alatt a szövetség tagjai szombaton 2 órakor zárják üzleteiket.

A textilmunkások munkateljesítményének a fokozódását ismereti a szervezett angol textilmunkásoknak beadványa, melyet a törvényes heti 48 órás munkanapnak az érdekében intéztek a parlamenthez. Ebben a beadványban megállapítják, hogy az utolsó 50 esztendőben a munkaidő $4\frac{1}{2}$ órával rövidült a textiliparban, ezzel szemben azonban a munkás produktivitása olyan mértékben emelkedett, hogy egy lancashirei textilmunkás ma 8 óra alatt ugyanannyit képes produkálni, mint 50 évvel ezelőtt 16 óra alatt. 1856-ban egy orsó 5.500 fordulatot tett egy perc alatt, ma a modern gyárakban 9.500 a percenkénti fordulatok száma. Ugyanabban az évben 1.000 orsóra 7'3 munkás jött, ma a kétszer olyan gyorsan járó ezer orsóra csak 3 munkás jut. 1856-ban egy fonó munkás 3.637 font fonalat állított elő, ma 7.736 fontot s az újabb berendezésű gyárakban még többet. Hasonlóképpen a viszonyok a szövődékben is. 1856-ban egy munkás 20.580 rőf szövetet állított elő egy évben, ma 38.000 rőföt. A nortrop szövőszékek általános bevezetésével az egy munkásra eső munkamennyiség a közel jövőben még szaporodni fog. A Lancashireben használatban levő közönséges szövőszékekből ugyanis négyet szolgál ki egy munkás, míg a nortrop székekből 16—24-et. A munkabéreket illetőleg szintén kimutatják, hogy míg 1856-ban egy font fonalnak az előállítási költsége 2'4 penni volt, addig ma csak 1'06 penni az arra eső költség. Mindezek az adatok a munka intenzitásának nagyfokú növekedését jelzik, melyet a munkások elég oknak tartanak a munkaidő megrövidítésére.

Az ünnepnap munkaterjedelméről végeztek felvételeket a német birodalmi kormány. A felvételek célja, annak a megállapítása, hogy a karácsony, husvét és pünkösd ünnepeken milyen mértékben szünetel a munka a kohó-, henger- és fémművekben s hogy mennyiben lehetne a nevezett művekben az említett napokon a teljes munkaszünetet megvalósítani.

A röpülők, filmszínészek és zenészek szervezkedése Németországban. Hogy a zenészek nyomora milyen nagy, az a legszélesebb rétegek előtt ismeretes, de hogy a mozi-színészek és a röpülőgépesek is olyan nyomorban vannak, hogy szervezkedés útján kénytelenek nyomorukon segíteni, azt alig hinné az, aki a viszonyaikat nem ismeri.

A német röpülőgépgyárak gépvezetői 100—150 márka havi fizetést kapnak, de van olyan gyár is, amelyik 85 márkát ajánl egy hónapra. És ezért a silány pénzért új tanítványokat kell oktatniok és új gépeket begyakorolniok, ami mellett természetesen életök folyton kockán forog, baleset esetére pedig róluk és családjokról is csak nagyon elégtelen mértékben van gondoskodva. A gyárosok azt mondják, hogy ennek terheit nem bírják meg, a biztosító intézetek pedig nem kötnek biztosítást röpülőkkel. Még a látványosságai és versenyröpülők sincsenek anyagilag megfelelően díjazva, mert a nyert díjnak csak egyötödét, sőt olykor ennél is kisebb részét kapják, a többi a gyárosoknak jut. Szövetség létesítésével akarják a röpülők most elérni, hogy 300 márka legyen a minimális havi fizetésök és a nyert díjából legalább 30 százalék jusson nekik. Sikerre természetesen csak akkor számíthatnak, ha mind a 250 német röpülőgépes hozzájárul a szövetség alapításához.

A német filmgyárosok az általuk alkalmazott színészeket nagyon rosszul fizetik. Julius 23-áról 24-ére virradó éjjel tartott ülésükön alakították meg szövetségüket ezek a színészek, hogy panaszait az a szövetség orvosolja. Az alakuló gyűlésen elmondották, hogy 40—50 ezer, sőt 80—100 ezer márkát jövedelmez egy-egy film, míg a színészek egy-egy jólfizetett »csillag« kivételével 5—6 márkát kapnak naponta, s ezért napi 9 órán át kell rendelkezésre állaniok, ha nem is foglalkoztatják őket állandóan. Gyakran nagyon hosszú utakat kell megtenniök a felvétel helyéhez. Némely jelenetek követelményei, például egy menekülő gonosztevő szerepe, gyakran kinos helyzetbe hozza a színészeket, mert

az utca publikuma ilyen alakítást valónak vesz. Ilyen esetekre külön díjazást kérnek, valamint nem magánelőadó színészek részére minimális tarifa megállapítását. Kérdéses, hogy alkalmazás nélküli színészek nagy száma miatt — csak Berlinben van ilyen 2.700 — lesz-e fáradozásuknak sikere.

A zenészek önszegély utáni törekvésének eredménytelensége miatt gazdasági viszonyaik javítására törvényes támogatást keresnek. Szeptember 29-én Berlinben tartandó kongresszusukra memorandumot dolgoztak ki és hoztak nyilvánosságra, amely szerint zenekari zenészek fizetése havi 150—180 márka, ami azonban gyakran 80—90 márkára süllyed. Még rosszabb az alkalmi zenészek kereseti viszonya, akik 500—900 márkát keresnek évente, amit első sorban a katona- és hivatalnok zenekarok versenyének tulajdonítanak. Nagy zenekarokban a tanonctenyésztés is dívik az ifjú munkások erkölcsének és munkaerejének nagy kárára. Ezen csak úgy lehetne segíteni, ha ilyen zenekarokat a »magasabb művészi érdekek« fogalmának kikapcsolásával az ipartörvény alá rendelnék. A zenészek szervezetei zenészkamarák felállítására is törekszenek. A legjobb azonban az volna, ha sikerülne a német zenészeknek a félzenetalentumokat más, biztosabb kenyeret nyújtó pálya választására bírni ezeknek az állapotoknak a fel-tárásával.

A londoni kikötőmunkások harca. A kikötőmunkásoknak Londonban lefolyt sztrájkja több szempontból érdekes. A munkaadóknak a kormány egyeztető és békéltető kísérleteivel szemben tanúsított elutasító magatartása azt a benyomást kelti, hogy most a munkaadók akarják ezt a harcot abban az irányban döntésre felhasználni, hogy ki állapítsa meg a kikötőmunkások munkafeltételeit és kiválasztását: a szervezett munkaadók-e vagy a szervezett munkások. Az élelmiszer-blokád ellensúlyozása a munkaadók véleménye szerint a harci állapotot annyira az ő javukra változtatta meg, hogy a dolgok fejlődését a kormány békeajánlataihoz való hozzájárulás nélkül vélik bevárhatóknak. Másfelől azonban a munkások sem tartják a harcot elveszettnek, miután a vizsgáló bizottság Sir Edward Clarke elnöklése mellett a vitás pontok megvizsgálásánál nagy részben a munkásoknak volt kénytelen igazat adni és a sztrájkolók nagy tömege azt hiszi, hogy végső esetben számíthatnak a brit közlekedési és szállítómunkások általános sztrájkjára.

A szállítómunkások szövetségének elnöke hét vitás pontot terjesztett a bizottság elé, amelynek döntését Sir Edward Clarke az alábbiakban közölte május 28-án a kereskedelmi hivattal.

1. A munkások szerint szervezetlen munkások foglalkoztatása az 1911. évi egyezmény megszegését jelenti. Ebben Clarke döntése a munkások ellen szólt.

2. A kis hajósvállalatokkal 1911-ben kötött egyezménynek a munkaadók által való megszegése kérdésében Clarke szerint szintén nincs a munkásoknak igazuk.

3. A teherhajó tulajdonosok egyesületének a bér- és munkaviszonyok felől a munkásszervezetekkel való tárgyalás megtagadása tárgyában Clarke a munkások mellett döntött.

4. Néhány vitorlásbárka-tulajdonosnak a fuvartételegyezmény megsértése tárgyában a döntés a munkaadók ellen történt.

5. Több partmester vonakodott a megállapított béreket megfizetni. Döntés a munkaadók ellen.

6. Egy fuvarosgazda, aki ugyan jelenleg nem tagja a munkaadó szövetségnek, vonakodott a fuvarosgazdák és szállítómunkások között 1911-ben megállapított bért megfizetni. Döntés a munkaadók ellen.

7. Szakszervezeti tagok rosszakaratú zaklatásának kérdése néhány esetben eldöntetlen maradt.

Sir Edward Clarke véleménye szerint a fönntemlített esetekben sok nehézség, mely a jelenlegi vizályhoz vezetett, az 1911. évi egyezmény azon határozatának megszegéséből ered, hogy a szövetségek közötti vizály esetén a kereskedelmi minisztériumhoz kell fordulni döntésért. Ez a határozat még érvényben van és nincs ok arra, hogy ez az eljárás most mellőztessék.

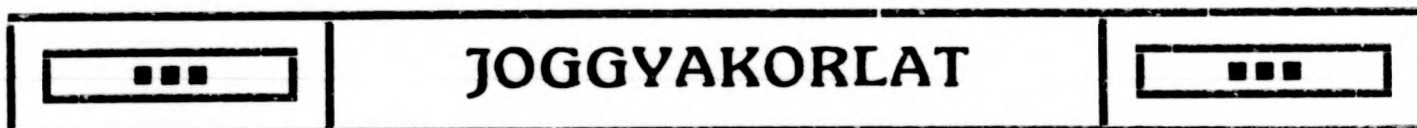
Erre a jelentésre a kereskedelmi miniszter meg is hívta tanácskozássra a munkaadók és munkások vezető embereit. Ekkor Angolországban nagyon ritka eset történt: az érdekelt munkaadó-szervezetek, végül a kikötőhivatal is megtagadta az egyeztetési tárgyalásokon való részvételt, míg a munkások megjelentek, de a munkaadók elmaradása miatt semmitsem végezhetek. Viszont a munkások a kormánynak azt a felszólítását tagadták meg, hogy az egyeztető

tárgyalások megkezdésével álljanak munkába. Időközben a munkaadókkal a belügyminiszteriumban a londoni kikötőhatóságok jelenlétében folytatott bizalmas megbeszélésnek eredménye egy állandó békéltető hivatal felállításának a terve olyan formában, amely a tanácskozásokban való részvételt mindkét félre nézve tanácsosnak tünteti fel.

A munkaadók a múlt évi egyezményt a jelenlegi munkabeszüntetés folytán megszüntnek jelentették ki, csak olyan munkásokkal dolgoztatnak, akik nem szövetségi tagokkal is együtt dolgoznak. A londoni kereskedelmi kamara a dolgozni akarók hathatósabb védelmét követeli és ezt a munkások lakására is kiterjeszteni kívánja.

A munkaadók hozzájárultak az állandó békebiróság tervéhez. A tárgyalások mégsem vezettek kielégítő eredményhez. A munkások nagy része viszatért a munkához.

Pincér külön megállapodás hiányában nem tarthat igényt fizetésre. Felperes 1911 április 28-tól május 18-ig alperesnél mint pincér volt alkalmazásban. Fizetésre nézve nem volt megállapodás; felperes mégis igényel naponként 1 M-t. A berlini ipari bíróság (1911 július 11-én kelt 1299/911. számú határozatában) a keresetet elutasította. Indokok: Kétségtelen, hogy felperes szolgáltatáért ellenérték jár. Ez az ellenérték pincéreknél az üzleti szokás szerint lényegileg csak a borralalóbevételekből áll; az esetek túlnyomó többségében a szolgáltató a pincérnek más javadalmazást nem is szokott nyújtani. Ilyen körülmények közt felperesnek, ha külön fizetésre igényt tartott, ezt ki kellett volna kötnie. Olyan szokás nincs, mely szerint pincér külön megállapodás nélkül fizetést igényelhetne. (Jogtudományi Közlöny).

BETEGSEGÉLYEZÉS.

Családi segély (fél táppénz) elévülése.

A budapesti munkásbiztosítási választott bíróság 1912. Bet. I. 43. sz. ítélete.

Ítélet: A bíróság B. Ö. igénylőt azzal az igényével, hogy az 1910. évi január hó 28-tól április hó 6-ig terjedt szanatóriumi ápoltatása idejére esedékes féltáppénzzel egyértékű családi segélyben részesíttessék, — elutasítja.

Indokolás: Igénylő, mint a B. Kerületi Munkásbiztosító Pénztárnak betegség esetére biztosításra kötelezett tagja, nem vitás tényállás szerint pénztári orvosi utalványon alapult intézkedés alapján 1910. évi január hó 28-ától április hó 6-áig A.-ban a pénztár költségére szanatóriumi ápolásban részesült. Igénylő 1911. évi november 11-én a B.-i Kerületi Munkásbiztosító Pénztárhoz érkezett igénybejelentést tett az említett szanatóriumi ápolás tartamára a féltáppénzzel egyenértékű családi segély iránt, előadván, hogy felesége személyében olyan családtagja volt, akit keresetéből tartott fenn. A nevezett pénztár igazgatósága igénylőt kérelmével annak elévülése okából elutasította. Igénylő e határozat ellen törvényes határidőn belül felelővel élt és igényének elkésztett bejelentését azzal okolta meg, hogy annak idején nem ismerte az 1907. évi XIX. t.-c. vonatkozó rendelkezését. Az 1911. évi november hó 25-én 76.224. szám alatt a pénztárhoz érkezett beadványában igénylő előadta, hogy csak b.-i fürdői tartózkodása alatt tudta meg, hogy neki a kérdéses családi segélyre jogos igénye lett volna. A betegségéylap szerint igénylőnek b.-i tartózkodása 1911. évi szeptember hó 13-ától 27-éig terjedő időre esik. A bíróság az ügy ilyen állásában magáévá tett azt az álláspontot, hogy igénylőnek az a-i szanatóriumi ápoltatása idejére eső féltáppénz igénye — ha egyéb tekintetben alapos volna is — elévülés folytán megszűnt. Ugyanis a törvény 62. §-ának az a rendelkezése, hogy az ott említett betegségéylapigények, ha az esedékességüktől számított egy év alatt nem érvényesíttettek, elévülés alá esnek, a féltáppénzzel aequivalens családi segélyre is vonatkozik, mert ez az igény, mint a táppénzzel analog természetű, a törvény 62. §-ában általában megemlített táppénz fogalmi köréhez tartozik. De különben is a családi segélyre ugyanúgy reállik a törvényjavaslat 63. §-ához fűzött indokolás, mely szerint az igényjogosult által bizonyos idő alatt fel nem vett pénz-

beli segély szolgáltatásának az a tulajdonképeni célja, hogy az az illető eltartására szolgáljon, bizonyos időn túl elesik. A családi segély arra szolgál, hogy mielőtt a pénztári tag kórházban vagy szanatóriumban ápoltatása miatt keresetkép-telen, eltartásra igényvel bíró családtagjainak megélhetése a féltáppénz szolgáltatása útján a legszükségesebb mértékben biztosítva legyen. Amennyiben ezt a szolgáltatást igénylő a szanatóriumból eltávozásától számítva egy év alatt nem érvényesítette, ezen időn túl már a kérdéses segély igénybevételére alapot szolgáltatott érdekek is időszerűtlenné, meghaladottakká és tárgytalanokká váltak. Ennélfogva a törvényhozó szándékának felel meg az az értelmezés, hogy a törvény 62. §-ának rendelkezése a családi segélyre is vonatkoztassék. Már pedig a felhitt §. értelmében az igény elévül, ha annak esedékességétől számított egy év alatt nem érvényesített. A családi segély iránti igény esedékességétől legkésőbb azt az időpontot kell tekinteni, amikor a pénztári tag kórházi vagy szanatóriumi ápoltatása befejezést nyer. Igénylő az a.-i szanatóriumból 1910. évi április hó 6-án bocsátatott el, igénybejelentése pedig ettől számítva kétségtelenül egy éven túl, vagyis elkésve érkezett a pénztárhoz. Igénylő semmiféle adatot vagy bizonyítékot fel nem hozott arra, hogy írásbeli igénybejelentését megelőzőleg is a pénztárnál olyan joglépést tett volna, amely az igény érvényesítésével egyértelmű. A tárgyalás alkalmából tett nyilatkozataiban igénylő említette ugyan, hogy állítólag a szanatórium vezetőorvosa előtt, majd utóbb a pénztár hivatalos helyiségében kérdés tárgyává tette azt, hogy a kérdéses családi segély-igénye helyt állhat-e, s annak érvényesítésétől éppen azért állott el, mert olyan információt kapott, hogy szanatóriumi ápoltatás idejére féltáppénz nem jár. Feltéve, hogy ezek a nem igazolt és előreláthatóan most már alig bizonyítható tények a való-ságnak megfelelnek is, ezek az ügy megítélésén nem változtatnának, mert az igénylő által említett bizonytalan tartalmú beszélgetések az igény érvényesítése iránti határozott akaratnyilvánítást nem pótolják és nyilván nem vezettek arra az eredményre, hogy igénylő családi segély iránti igényét annak idején érvényesítette volna; mert maga adja elő, hogy a pénztári közegek oly irányú felvilágo-sításában, hogy igénye alaptalan, megnyugodott és elállott annak érvényesítése iránti szándékától. Igénylőnek a kapott felvilágosítás ellenére módjában állott volna kérelme tárgyában pénztári határozathozatal szorgalmazása útján az igény érvényesítését megkísérelni, s ennek elmulasztása az igény nem érvényesítésével egyértelmű. Igénylőnek a törvény nem tudásával való vé-dekezés nem vehető figyelembe. Mert általános igazságszolgáltatási jogelv, hogy a törvény nem tudásából jogokat származtatni nem lehet.

Mindezekből nyilvánvaló, hogy a törvényben megszabott egyévi határidő-nek az igény esedékességétől számított egy év múlva lejártával, igénylőnek a kérdéses családi segély iránti követelési joga megszűnt.

BALESETBIZTOSÍTÁS.

A mezőgazdaságban alkalmazott szegődményes kovács biztosítási kötelezettsége.

A m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal birói tanácsának 5. sz. teljes ülési határozata.

Határozat: A mezőgazdaságban alkalmazott úgynevezett szegődményes uradalmi kovács üzeme, ha nem is végez harmadik személyek részére kovácsmunkát, az 1907. évi XIX. t.-c. 3. §-ában meghatározott balesetbiztosítási kötelezettség alá esik.

Indokolás: A szegődményes kovács üzeme is ipari üzem, s így a biztosítási kötelezettség az 1907: XIX. t.-c. 3. §-ának 9. pontja alapján fennáll. Nem tekinthető mérvadóknak az, hogy a szegődményes kovács mily magánjogi viszonyban áll a gazdával.

A kovácsüzem lényeges alkateleme a segédszemély vagy személyzet (segéd vagy tanonc) alkalmazása. Mihelyt azonban elismerjük azt, hogy a szegődményes kovácsnak munkájához harmadik személyeket kell alkalmazni, az alkalmazottakkal saját nevében kötött munkaszerződések külső kerete gyanánt külön üzem fenforogását kell feltételezni, amely üzemet az abban végzett munka természeténél fogva és a szegődményes kovács és gazdája közötti jogviszonytól függetlenül, az 1907. évi XIX. t.-c. szempontjából nem mezőgazdasági, hanem csak ipari üzemenek lehet és kell tekinteni.

Nem hagyhatta figyelmen kívül a Hivatal azt sem, hogy a szegődményes kovács alkalmazottai az 1900. évi XVI. t.-c. szerint balesetbiztosítási kötelezettség alá nem esnek, s így ezek az alkalmazottak kívül maradnának a balesetbiztosításon.

Nem kerülte el a Hivatal figyelmét az, hogy az Állami Hivatal biztosítási tanácsainak 12. sz. elvi határozatában azt az elvet mondotta ki, hogy a mezőgazdaságban alkalmazott szegődményes kovácsok üzeme, akik kizárólag az illető mezőgazdaság részére dolgoznak, nem minősül az 1907. évi XIX. t.-c. 3. §-ának 9. pontjában említett kovácsipari üzemnek. Figyelemmel volt a teljes ülés arra is, hogy a kereskedelmi miniszter 1908. évi augusztus hó 11-én kelt 52.798/VI. A. sz. rendelete azt az intézkedést tette, hogy a gazdaságokban alkalmazott szegődményes iparosok, ha kizárólag saját gazdájuk részére dolgoznak, nem tartoznak az 1907. évi XIX. t.-c. hatálya alá.

»A m. kir. Állami Munkásbiztosítási Hivatal bírói hatáskörében az 1869. évi IV. t.-c. 19. §-ának megfelelő jogkörben a rendeletek törvényességét is bírálhatja és ezen az alapon az idézett rendeletet kötelező jogforrásnak nem tekintheti, sőt abban a feltevésben van, hogy azt kibocsátása idején annak kibocsátói sem ilyennek szánták. E rendelet ugyanis nem törvényes felhatalmazás alapján, mint jogalkotó rendelkezés, hanem miként a II. fokú iparhatóságokhoz intézett címzéséből is kivehető, kizárólag közigazgatási jellegű intézkedés gyanánt látott napvilágot, mely csak a keletkezése idején főnforgott bizonytalanság adminisztratív elosztatását célozta, anélkül azonban, hogy a törvény alkalmazására hivatott bíróságok döntéseinek bármiképpen is korlátot szabni akarhatna vagy szabhatna.«

Törvényesen tiszta és helyes álláspont az, amely a taxatív felsorolásban említett összes üzemeket s így a szegődményes szerződés alapján kizárólag a mezőgazdaság részére dolgozó kovácsüzemet is az 1907. évi XIX. t.-c. 3. §-ának 9. pontja alapján balesetbiztosításra kötelezi, s ezzel az abban alkalmazottakra e törvény jótéteményeit a gazdasági cseléd jogviszonyából folyó különleges szempontok érintetlenül hagyása mellett, szintén kiterjeszti. Egyébként a teljes ülés álláspontja az, hogy a törvényt megszorítólag magyarázni nem szabad és ott, ahol a törvény kifejezetten kivételt nem tett, amint ez a főnforgó esetben is áll, a biztosítási kötelezettség szabályát kell alkalmazni.

HUNGÁRIA ÁLTALÁNOS BIZTOSÍTÓ RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

BUDAPEST, IV., Károly-körut 2. ■ Részvénytőke: 6.000.000 korona.
KARTELEN KIVÜL köt tűz-, élet-, baleset-, betörés-, szavatosság-,
jég-, üveg- és állatbiztosításokat. — TELEFON: 153-98. SZÁM.

A „Munkásügyi Szemle“ kiadása

A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS KÉZIKÖNYVE

A betegségyógyítás és balesetbiztosítás teljes joganyagának feldolgozásával
írta: Dr. HALÁSZ ALADÁR ügyvéd, az Országos Pénztár ügyész-titkára

most jelent meg.

Második teljesen átdolgozott kiadás. ■ ■ Ára vászonkötésben 6 korona.

Megrendelhető a kiadóhivatalban (Budapesten II., Fő utca 23.) és minden könyvkereskedésben.

A szerkesztésért felelős: KIS ADOLF. — Főmunkatárs: Dr. SASVÁRI JÓZSEF.

Ideal

irógép

absolut látható irással.

Igen
célszerű
beteg-
pénz-
tárak
részére.

Vezérképvelő

SCHOTT H. ÉS DONNATH

cs. és kir. udvari szállítók
BUDAPEST, VI. KER., ANDRÁSSY-UT 53. SZ.

AEROLITH

KIS J. JENŐ

okl. mérnök szabadalma

Az „AEROLITH“

a modern építkezésnek építőköve,
mellyel nemcsak gyorsan és olcsón,
de az egészségügyi követelmények-
nek legmegfelelőbben lehet épít-
kezni.

Az „AEROLITH“.

falak szárazak, szellőztethetők és
kivül-belül bármely módon még
kiégetéssel is deszficiálhatók.

Az „AEROLITH“

ezért kiválóan alkalmas kórházak,
iskolák, munkáslakások, műhelyek
stb. építésére.

Bővebb felvilágosítással készségesen szolgál

KIS J. JENŐ

okl. mérnök, építési vállalkozó, szab.
Aerolith-, cementárú- és
terracit-gyáros

Budapest, V., Pozsonyi-út 1.

„MATADOR“

RUGGYANTA ÉS
BALATAMŰVEK
RÉSZV.-TÁRS.

POZSONY-LIGETFALU.

...

Műszaki ruggyanta-
árúk és balataszif-
gyártása.

Kizárólag viszonteladókkal dolgozunk.

Vezérképviselő és raktár

BARTA GYŐZŐ

Budapest, VI., Dávid-utca 1/B.

»Hunnia« magyar géptömítő- anyag-gyár részv.-t.

BUDAPESTEN, V. kerület, Visegrádi-utca 17-ik szám.

GYÁRT: Mindennemű tömítőanyagokat, szivattyúk, compressorok,
valamint alacsony-, magasnyomású és túlhevített gőzgépekhez. =

Különl.: »Hunnia« magasnyomású tömítőlemez.

A magyar királyi államvasútak, állami,
kincstári és városi üzemek szállítója.

Hazai gyártmány!

GUGLER ÉS FORRAY

Budapest, V., Váci-út 162.

Szállít **acélöntvényeket**

minden célra, kiváló szívós és hólyagmentes minőségben,

KOVÁCSOLHATÓ LÁGYVASÖNTVÉNYEKET

főleg tömeggyártási árút legjobb minőségben saját és beküldött minták vagy rajzok után. Mindennemű megmunkálások elfogadtatnak.

SEMPERIT GUMMIWERKE

G. m. b. H. ■■ WIEN.

Automobil-, kocs- és
motor-pneumatik
kocsikerék-gummi

Vezérképviselő és raktár:

SALZBERGER SAMU
VI. ker., Andrásy-út 20. szám.

Használjunk csak
Bagoly és Emte
írógépszalagot,

mert azok a legjobbak.

Minden írógépkereskedőnél kaphatók.

Müller Testvérek
vegyszereti gyár BUDAPEST.

KOVALD FEST, TISZTIT.

GYÁR és FŐÜZLET: VII. SZÖVETSÉG-U. 35-37.

BUDAPEST.

Gyűjtőtelepek
a székesfőváros
minden részén.

Képviselők a
vidék legtöbb
városában.

TELEFON 58-45 és 128-13.

HIRMANN FERENC

FEMONTODE, RÉZ- ÉS ÉRCMŰÁRÚGYÁRA
BUDAPEST VII., CSÁNYI-U. 7-9.

KÉSZÍTEK mindennemű szerelvényeket, víz-, gőz-, légszusz- és fürdőberendezések részére. Szőlő- és pincegazdászati gépeket és eszközöket. Szivattyúkat. Vasuti kocs- és hajó-szerelvényeket. Kereskedelmi réz- és vas-súlyokat. Öntvényeket minden ötvözet szerint. Állandóan raktáron: vízvezetéki szerelvények, kovácsolt és öntöttvas-csővek. Öntöttvas fürdőkádak és zománczott kiöntők. Egészségügyi berendezések. Fayence-árúk.

Aki igazán **SZALÁMIT** akar venni,
jó és ízletes az izletes az kérjen

HERZ-SZALÁMIT

Ezen legjobb hírnévnek örvendő magyar szalámi a legtisztább kezelés mellett első rendű sertéshusból készül. Csak az a valódi Herz-féle szalámi, melynek rudja ólompecséttel van el- látható, a mire látva, melyen a úgy a rudakban, gyár védjegye mint a felvágott állapotban való bevásárlásnál ügyeljünk.

Herz Ármán Fiai szalámigyár, Budapest.

MAGYAR TÖRLŐGUMMI

kapható minden papirkereskedésben

MAGYAR
RUGGYANTA-
ÁRÚGYÁR
RÉSZVÉNY-
TÁRSASÁG
BUDAPEST.

Magyar címer a
védjegye,
Magyar diák csak ezt
vegye!

Marta-Automobilok

A MAGYAR ARISTOKRÁCIA MÁRKÁJA.

Gyár:
**MARTA MAGYAR AUTOMOBIL
RÉSZVÉNY TÁRSASÁG, ARAD.**

Vezérképviselő:
Royal-Garage.
BUDAPEST, IX., Páva-u. 10-12.

Hivatalok, irodák, gyárak, üzle-
tek részére házhoz szállítunk és
hetenként pontosan tisztával felváltunk
hyg. tisztított

kölcsöntörülközőt

portörölőt, padlóruhát.

Külön vendéglői kölcsön-
fehérenemű osztály.

„A. B. C.” EGYESÜLT FEHÉR-
NEMŰ KÖLCSÖNZŐ VÁLLALAT
VI., Eötvös-utca 30.

Telefon: 46-86.

TAURIL

MAGYAR MUNKÁS
MAGYAR MUNKÁJA

a legtökéletesebb TÖMITŐ LEMEZ

EXPORT AZ EGÉSZ VILÁGBA.
ÓVAKODJUNK UTÁNZATTÓL.

Tauril központi elárusítási iroda:
Budapest, VI., Gyár-utca 26. sz.

Dr. PAJOR- szanatórium és vizgyógyintézet

BUDAPEST,
VAS-UTCA 17. SZ.
A POSTYÉNI ISZAP
FŐRAKTÁRA.

BUDAI MÁRIA-FORRÁS

természetes sulfatos ásványvíz.

Ivókúra hidegen vagy melegen.

INDIKÁLT: 1. Szív és véredények bajai-
nál, arteriosclerosisnál, asthmánál és agy-
vértörődésnél unicum és specifikum. 2.
Gyomor-, bél-, máj- és epeutak bajainál.
3. Vese-, húgy- és ivarszervi bántalmak-
nál (húgycső, húgycsőtakár, vesefőveny, vese-
és húgyhomok és vesemedencelob eseteiben). 4. Pros-
tatabajoknál, méhbajoknál, köszvényél,
(húgysavas diathesis, elhízásnál és cukroshúgy-
árnál). 5. Páratlan hatású gyermekhashajtó.
ELŐNYEI: 1. A vizeletet enyhén és biztosan fo-
kozza, szabályozza és tisztítja (nátrium nitri-
cum, magnesium sulfuricum és calciumchlorid tar-
talmánál fogva). 2. A bélműködést nagyobb te-
vékenységre serkenti. 3. Az étvágyat megle-
pően elősegíti. 4. Kevés szén-savat tartalmaz.

Continental Pneumatik

legjobb gyártmány kerékpárok, hin-
tók és automobilok kerekei részére.

OSTERREICHISCH-
AMERIKANISCHE
GUMMIFABR. A.-G.

WIEN, XIII., BREITENSEE.

Raktár Budapesten:

DÉRY GYULÁNÁL,
VI. ker., Révay-utca 6. szám.

HIRSCH és FRANK

Budapest-salgótarjáni gépgyár és
vasöntő részvénytársulat. BUDA-
PEST, VI., ARÉNA-ÚT 132. sz.

□ Külön osztály: TÉGLAGYÁRI GÉPEK. □
Gyárt: FALITÉGLA- S CSERÉPSAJTÓKAT,
TÉGLAGYÁRTÓ- ÉS ANYAGMEGMUNKÁLÓ-
□ GÉPEKET, legújabb és legjobban bevált □
□ szerkezetekben. □

Elvállalja anyagvizsgálatok kivételét és
TELJES TÉGLAGYÁRI TELEPEK LÉTESÍTÉSÉT

Tervek és költségvetések díjtalanul. □ ELSŐRANGÚ REFERENCIÁK.

!! EGYEDÜLI MAGYAR GYÁRTMÁNY !!

ELSŐ MAGYAR FÉMTÖMLŐGYÁR RÉSZV.-TÁRS. (POZSONY—LIGETFALU)

Gyárt egyszerű, kettős és átfonott fémtömlőket acél, bronz, vörösréz és bármely más fémből viz, gőz, olaj, kőolaj és savak részére.

Vezérképviselet és raktár: **Barta Győző Budapest, VI. ker., Dávid-u. 1/B.**

TELEFONSZÁM 3-36.

TELEFONSZÁM 3-36.

Elszakíthatlan munkásöltöny

Orvosi boncköpeny
Orvosi rendelő kabát
Gyógyszerészköpeny
Vegyészköpeny

GUTMANN J. ÉS TÁRSA

Budapest, Rákóczi-út 16.

Minta és árjegyek ingyen és bérmentve.

GARAY SAMU

== ÉS TÁRSA ==

sebészeti-, mű-,
kötészer- és vil-
lanygép-gyártók.
(Ferenciek bazára).

BUDAPEST, IV.
Kossuth Lajos-
utca 1. szám.
Gyár ugyanott az udvarban.

Budapest, IV. ker., Károly-körút 26. 1. em.
fogtechnikai és fogorvosi

műtermünkben készí-
tünk (a gyökér eltávo-
lítása nélkül is) termé-
szethű fogpótlásokat
aranyban és (vulcanit)
kautschukban száj-
padlás nélküli fogpót-
lások, u. m. arany-
koronák, csapos fogak és aranyhidak a leg-
művészebb kivitelben. Továbbá arany, porcellán,
cement és amalgam töméseket (plombák), fog-
huzás teljes érzéstelenítéssel.

Edelmann József dr. és Márfoy Arthur
egyet. orvos — fogorvos.

Rendelés 9-6-ig. ☐ Ünnepnapi 9-1-ig.
Mérsékelt árak! Lift Villamos megálló.

A fogfájás és a modern fogpótlás című,
mindenkit érdeklő könyv most jelent meg dr.
Edelmann és Márfoy fogorvosok tollából (IV.,
Károly-körút 26.) 10 fillér ellenében díjtalanul
bármelynek megküldetik.

A budapesti és számos vidéki
kerületi munkásbiztosító pénztár
és betegsegélyező egyletek szer-
ződéses szállítói ajánlják saját
készítményű sérvekötő, haskötő,
orthopädia-gépeiket; műlábak,
műkezek, lábgépek, mellfűzők
és összes egyéb betegápolási
gyártmányaikat és orvosi mű-
szereiket, valamint rendelő-inté-
zeteknek szükséges vasbutor és
☐ egyéb berendezéseiket. ☐

JUTÁNYOS GYÁRI ÁRAK!
javításokat gyorsan és olcsón teljesítenek.
PÁRTOLJUK A MAGYAR IPART!

::: KÖRUTI FÜRDŐ :::

Budapesten, VII., Erzsébet-körút 51. sz.

A főváros gócpontjában.

TISZTASÁGI- ÉS GYÓGYFÜRDŐ TELJESEN FELSZERELVE.

GŐZFÜRDŐ,
KÁD ÉS
HULLAMUSZODA

OSZTÁLYAI:

VÍZGYÓGYINTÉZET,
FANGÓ ÉS
SZÉNSAVAS ÉS

SÓS FÜRDŐK.

Mind a 7 osztály télen és nyáron egyaránt teljes üzemben. Orvosi rendelés és felügyelet.

MUNKÁSÜGYI SZEMLE

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY, A MUNKAS-
VÉDELEM, A MUNKAVISZONY ÉS AZ IDE VONATKOZÓ JOGGYAKORLAT KÖRÉBŐL.

SZERKESZTI: KIS ADOLF.

TÁRSSZERKESZTŐK: Dr. STEIN FÜLÖP és Dr. HAHN DEZSŐ.

TARTALOM:

CIKKEK:

FARKAS ELEK: Törvényjavaslat az építőipar gyakorlásáról	585
J. BROD: Küzdelem a lakásnyomor ellen	590
DR. SASVÁRI JÓZSEF: Az 1907. évi XIX. törvénycikk 81. §-a és a sérült gondatlansága	597
A III. NEMZETKÖZI ORVOSI BALESETÜGYI KONGRESSZUS	601
A GAZDASÁGI GÉPEK MELLETT ALKALMAZOTT SZEMÉLYZET BIZTOSÍTÁSA	606

SZEMLE:

<i>Szociális egészségügy</i>	601
Debrecen város és a munkásházak. — Szociálhygiénai kiállítás Veszprémben. — Vándorkiállítás a fertőző betegségek elleni küzdelemben. — A zseb hygienája. — Erdei üdülőtelep házcselédek részére. — Orvosi segítség éjjel. — A kőfaragók egészségi viszonyai. — Ipari megbetegedések kötelező orvosi bejelentése. — Mentési díjak és elismerő oklevelek balesetek elhárításáért. — Anyák védelme Franciaországban. — A lakásokról szóló spanyol törvény végrehajtása. — Orosz kulturkép.	
<i>Munkásbiztosítás</i>	606
A VII. biztosítástudományi kongresszus. — A kisipar munkásbiztosítási követelése. — Emlékirat a munkásbiztosítási választott bírósági eljárásról. — Az Országos Pénztár új illetmény szabályzat-tervezete. — Drágasági pótlék. — Be nem jelentésből eredő kár érvényesítése. — A németországi betegsegélyező pénztárak fogászati intézete. — Állami szubvenció beteg- és rokkantsegélyező pénztáraknak. — A norvég betegsegélyező pénztárak. — Az oroszországi munkásbiztosítás.	
<i>Munkaviszony</i>	610
A kereskedelmi alkalmazottak jogviszonyait szabályozó törvényjavaslat. — Az első nemzetközi szociális hét. — Tanoncszerződésből folyó kártérítési követelés érvényesítése. — Kollektív szerződés a budapesti asztalosiparban. — Női konfekció-munkások bérmozgalma. — A 8 ^{1/2} órás munkaidő érdekében. — Munkásjólét és autonomia. Hatórai zárás és a szabad szombat délután a német nagykereskedelemben. — A textil-munkások munkateljesítményének a fokozódása. — Az ünnepnap munká terjedelméről. — A röplők, filmszínészek és zenészek szervezkedése Németországban. — A londoni kikötőmunkások harca. — Pincér külön megállapodás hiányában nem tarthat igényt fizetésre.	
JOGGYAKORLAT	614
Betegsegélyezés. — Balesetbiztosítás.	

Császárfürdő Budapest.

Nyári és téli gyógyhely az Irgalmasrend kezelése alatt. Kénes hévízű gyógyforrásai páratlanok. Ezek a források bőségesen táplálják vizükkel az intézet valamennyi fürdőjét, u. m. a gőzfürdőt és népgőzfürdőt, az egyes és közös külön női- és férfi-iszapfürdőket (iszapborogatások), márványkád-, porcellán- és kőfürdőket, valamint török- és horganykád-fürdőket, továbbá a hőlég-, szénsavas- és villamos-fürdőket. Ezekből a dús gyógyforrásokból kapja vizét a kontinensen egyedül álló női- és a férfiuszoda is.

A Császárfürdő kiváló gyógyító ereje nemcsak csúzos bántalmak és idegbajok ellen, hanem sok más betegségeknek is általánosan elismert. Ivókurája kitűnő gyógyhatású hurutos légzőszerveknél és altesti pangásoknál.

Lakószobái kényelmesek; berendezésük a különböző igényekhez van szabva. Jutányos árak. Minden tekintetben szoliditás. Gyógy- és zenedíj nincsen. Prospektust ingyen és bérmentve küld *az igazgatóság*

„TUBERIN“

orvosilag legideálisabb és legolcsóbb guajacol készítménynek elismerve és javalva a légzőszervek összes bántalmainál. Gyermek is kellemes íze miatt szívesen veszik. — Tartalmaz: Kal. sulfo. guajac. Natr. Telluric. Cognac. Aqua Naphae, Syr. Coffeae.

1 üveg 180 gr. ára 2.50 kor. — Egyleteknek 1.60 kor.

Főraktár:

SZENT HERMINA GYÓGYSZERTÁR
BUDAPEST, VII. KERÜLET THOKOLY-UT 28. SZÁM.

KÖSZÉNBÁNYA-'s TÉGLAGYÁR TÁRSULAT

Telefon szám: **PESTEN** (ezelőtt DRASCHE) Budapest, VII. ker.,
34-61. és 34-51. Király-utca 67. sz.

Kerámít kocsiut-kövek :: ::	Fayence porcellán lemezek ::
Kerámítlapok :: :: ::	Porcellán szigetelők :: :: ::
Kerámít-, steró-, pillér-téglák	Egészségügyi és használati
Traversz-téglák :: :: ::	cikkek :: :: :: ::
Falburkoló-téglák :: :: ::	Tűzálló chamotte téglák :: ::

A társulat elvállalja a burkolati munkák elkészítését is.
Árjegyzék díjmentesen. Árjegyzék díjmentesen.

HOLLANDI

életbiztosító részvénytársaság

(Algemeene Maatschappij van Levensverzekering en Lijfrenten)

AMSTERDAM.

MAGYARORSZÁGI IGAZGATÓSÁG AZ INTÉZET
SAJÁT PALOTÁJÁBAN:

Budapesten, Kalvin-tér, Baposs-utca 1., Ullői-út 2-4. sz.
Bejárat az Ullői-út 4. sz. kapun.

LEGOLCSÓBB DIJAK.

Az 1910-ik év végén a biztosítások összege **376 millió** koronát :
meghaladta.
A tartalékok összege: **112 millió 507,077 K**
Eddigi kifizetések a biztosítottaknak: **107 millió 623,345 K**

E

lőnyös fizetési feltételek mellett olcsó gyári áron a legjobb gyártmányú varró, ipari és gazdasági gépek, úgyszintén háztartási eszközök kaphatók **TATÁN, FENYVES NÁNDOR** Közgazdasági Áruforgalmi Vállalatánál, Komárom-megy.